

SUSTAV GOSPODARENJA CESTOVNIM KOLNICIMA

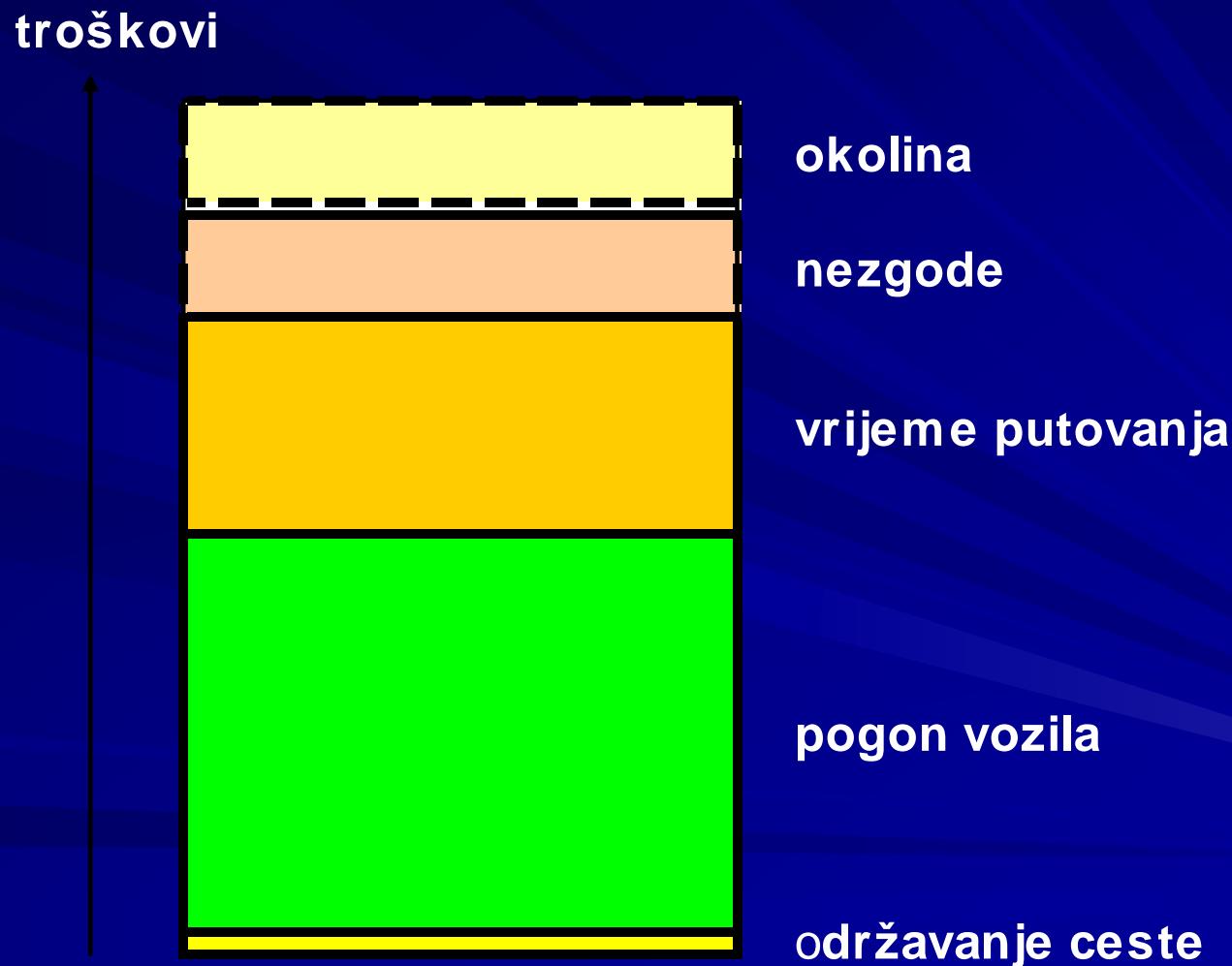
Mr. sc. Miroslav Keller, dipl.ing.građ.

**Seminar
ASFALTNI KOLNICI
Zagreb, 06.-07. veljače 2014.**

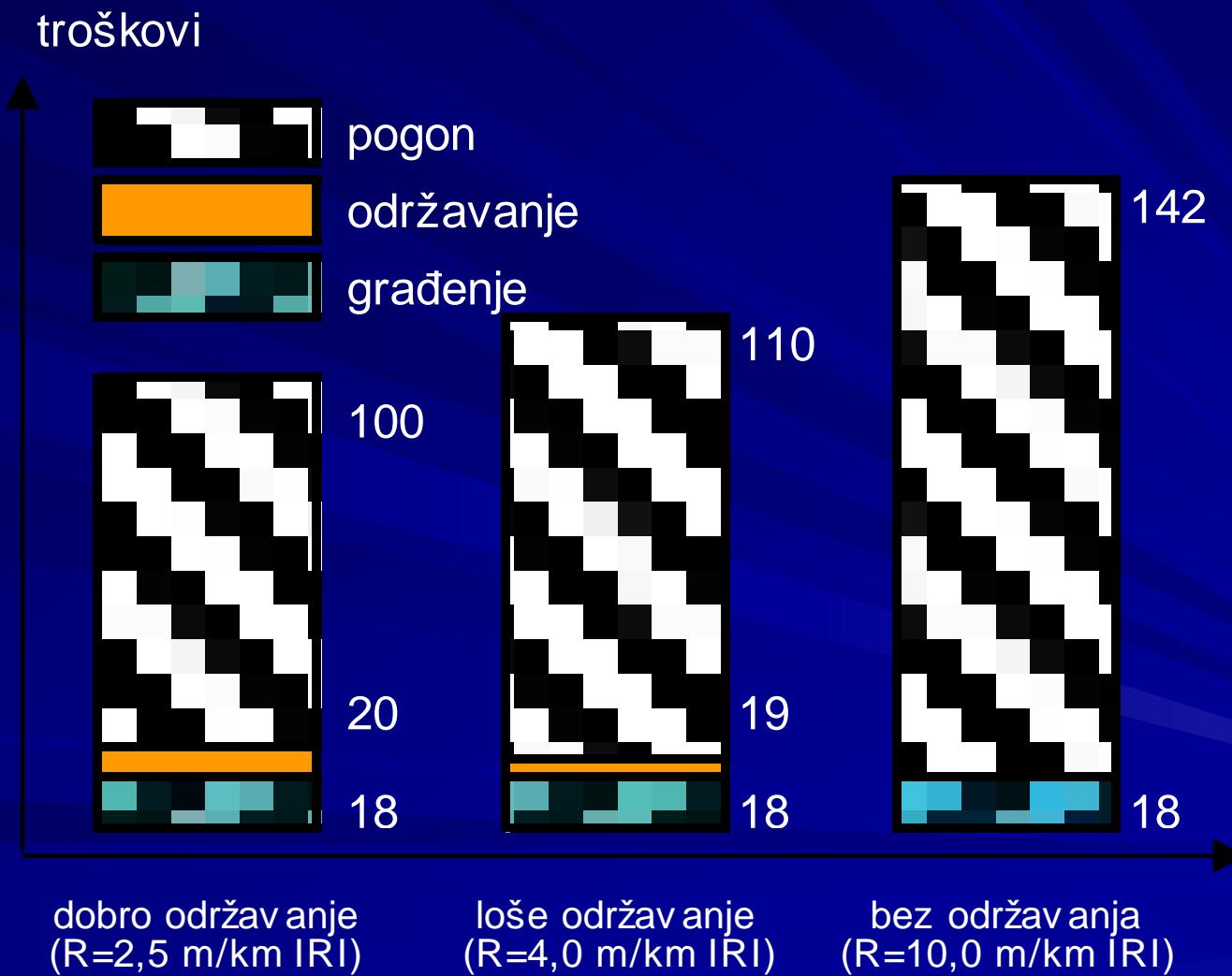
- Djelotvoran sustav cestovnog prijevoza bitan je za gospodarski razvoj zemlje
- Cestovna infrastruktura čini značajan dio nacionalnog bogatstva
- Zbog toga se izuzetno velika sredstva ulažu u gradnju, poboljšanje i održavanje cesta

Troškovi tijekom životnog vijeka ceste

- Troškovi održavanja su veoma mali u usporedbi s troškovima korisnika ceste
- Unatoč tome, **utjecaj** održavanja na te troškove može biti vrlo značajan
- **EU preporuke:** godišnje ulaganje u održavanje bi trebalo iznositi **2% do 2,5%** sadašnje vrijednosti cestovne imovine

Utjecaj održavanja na ukupne troškove cestovnog sustava

- Mogu se postići vrlo veliki ekonomski učinci provodeći potrebne aktivnosti održavanja i obnove postojećih cesta u odnosu na izgradnju novih cesta
- To je posljedica relativno niskih ulaganja u te aktivnosti i postizanja značajnih poboljšanja stanja cesta, što rezultira koristima za veliki broj korisnika

- Održavanje cesta je ponekad podcijenjeno i u inženjerskim krugovima, naročito u zemljama koje su još usmjerene na izgradnju cestovne mreže
- Danas je u razvijenim zemljama težište rada i interesa cestovnih stručnjaka definitivno premješteno s građenja cesta na njihovo održavanje
- U usporedbi s građenjem, sustavno održavanje cestama se pokazalo izuzetno teškom zadaćom u mnogim zemljama

- Cestovni stručnjaci su u prošlosti najvećim dijelom bili zaokupljeni gradnjom cesta i tehnikama **upravljanja projektima** izgradnje cesta
- Održavanje cesta nije projekt: projekt ima jasno definiran početak i kraj. Održavanje je trajna aktivnost bez definiranog početka ili kraja: održavanje je **proces** prije nego projekt i gospodarenje održavanjem cesta iziskuje širi pristup **poslovno - ekonomskog gospodarenja**

Zašto mijenjati pristup održavanju

- Postojeće cestovne mreže su sve starije i iziskuje sve veća ulaganja
- Promet se iz godine u godinu povećava i iziskuje povećanje nosivosti cesta
- Sredstva za održavanje su uvijek nedostatna
- Potrebna je preraspodjela ulaganja – rast i stabilnost ulaganja u održavanje i obnovu u odnosu na građenje novih cesta
- Usmjeravanje izdataka u proračunu je politizirano, i često daleko od ekonomskog optimuma

- Potrebno je uspostaviti učinkovit pristup održavanju cesta / trebamo znati:
  - Kakvo je stanje cesta danas?
  - Koliko sredstava je potrebno godišnje ulagati da bi se popravilo stanje cesta?
  - Kako s raspoloživim sredstvima optimizirati stanje cestovne infrastrukture?
- Odgovori na ta pitanja iziskuju uspostavu modernog **sustava gospodarenja cestama**

Mogući “problemi” uzrokovani uspostavom sustava gospodarenja

- Mijenja se ustaljeni način odlučivanja u upravama za ceste
- Mnogi inžinjeri u upravama za ceste mogu pomisliti da su do sada loše ili krivo radili, te usporavati promjene

Čimbenici koji utječu na gospodarenje

- Na način gospodarenja utječu **interni** i **eksterni** čimbenici u odnosu na upravu za ceste
- **Interni** - uprava ih može kontrolirati:
  - **tehnički** (sposobnost uprave da izvrši fizičke ili inženjerske zadatke) i
  - **institucionalni** (organizacijsko uređenje uprave, financiranje, ljudski resursi)
- **Eksterni** - uprava nema izravnu kontrolu, ali ograničavaju njen rad (politička situacija, zakonski okvir, regulativa, makroekonomija)

Tehnički
čimbenici

Institutionalni
čimbenici

Eksterni
čimbenici

Razlozi izostanka značajnijih poboljšanja u gospodarenju cestama

Usmjeravanje na poboljšanje tehničkih mogućnosti cestovne uprave, bez osiguranja potpore kroz institucionalne mogućnosti i eksterno okruženje

Sustav gospodarenja

Zadaća sustava gospodarenja

- Sustav gospodarenja ne donosi odluke nego pomaže donosiocima odluka, dajući im informacije koje inače ne bi imali
- Provoditi tehničke analize oštećivanja i razmatrati buduće ponašanje cesta
- Odabirati odgovarajuće zahvate za sve cestovne elemente
- Predlagati optimalne i alternativne programe
- Demonstrirati “što ako” scenarije

- Može biti jednostavan kao “najgore najprije”
- Može koristiti mišljenje eksperata za donošenje odluke
- Može koristiti kompjutorski model koji sugerira moguće zahvate i strategije

- 1960-te: počeci uspostave sustava gospodarenja kolnicima
- 1980-ih mnogi još uvijek nisu vjerovali da bi takav sustav mogao funkcionirati
- Već godinama **znamo** da sustav u praksi stvarno funkcionira

Što je sustav gospodarenja kolnicima ?

Sustav gospodarenja cestovnim kolnicima je koordinirani set aktivnosti usmjerenih na postizanje najbolje moguće vrijednosti za raspoloživa finansijska sredstva kojim se omogućava siguran, udoban i ekonomičan cestovni prijevoz

PODACI

INPUT

PODACI

INPUT

Analyze

MODELI

PODACI

INPUT

MODELI

Analyze

OUTPUT

ODGOVORI:

- na razini mreže
- na razini dionice

Analitičke komponente imaju različite razine složenosti

■ Analiza stanja kolnika

- Najosnovnija forma - preporučuje ovogodišnje potrebe analizom sadašnjeg stanja kolnika i predlaže prioritete za tekuću godinu (utemeljeno na lokaciji, stanju, prometu, sigurnosti, itd)
- Limitirane je učinkovitosti jer ne razmatra buduće stanje kolnika
- Pristup na razini projekta

■ Modeli ocjenjivanja prioriteta

- Poboljšava analizu stanja kolnika uključujući predviđanje budućeg stanju kolnika (sustav može predvidjeti kada će kolnik iziskivati popravak)
- Koristi istu logiku odlučivanja kao prethodni sustav
- Mogu razmatrati ograničene „što ako“ scenarije (mijenjanjem podataka na razini projekta, što je vremenski zahtjevna zadaća)
- Pristup na razini projekta

Modeli optimizacije mreže

- Analitička komponenta simultano vrednuje cijelu cestovnu mrežu i može razmatrati «balansiranje» u svjetlu ograničenja proračuna
- Sustav pomaknut u područje modeliranja, koristeći složenu matematiku, koja se naziva «optimalizacija» i određuje optimalnu strategiju gospodarenja kolnicima
- Pristup na razini mreže

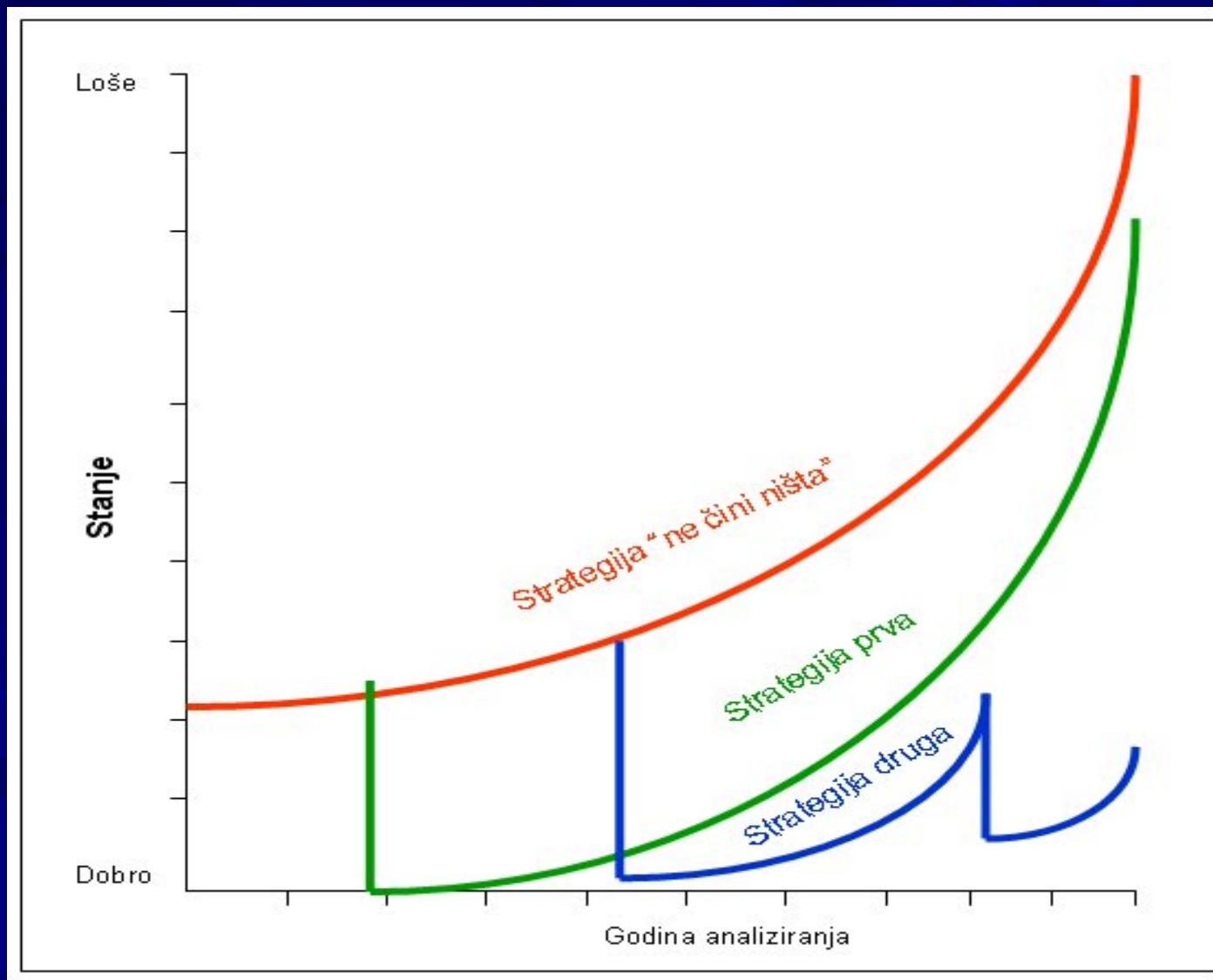
Analize se sastoje iz dva koraka:

- Prvi korak je **generiranje strategija**: određivanje liste strategija za svaki element
- Drugi korak je **optimalizacija**: odabiranje najbolje strategije za svaki element uz postavljena ograničenja proračuna na način da koristi budu najveće

Generiranje strategija

- Strategije je serija zahvata primijenjenih tijekom više godina
- Tijekom generiranja strategija, radi se na samo jednoj homogenoj dionici
- Prvo se automatski generira «ne čini ništa» strategija (kod koje se niti jedne godine ne primjenjuju bilo koji zahvat)
- Sve ostale strategije definira korisnik koristeći usvojene zahvate i svojstva pridružena tim zahvatima

Krivulje ponašanja za «ne čini ništa» strategiju i dvije druge strategije

Europa koristi tri različita sustava gospodarenja

- Europski «u kući» razvijeni sustavi
- «U kući» razvijene strategije korištenjem neeuropskih softvera
- Izvozni europski «u kući» razvijeni sustavi

Europski «u kući» razvijeni sustavi

- Najstariji sustavi u primjeni, prilagođeni lokalnim uvjetima
- Glavni nedostatak: vrijeme potrebno za uspostavu sustava prije nego što se može stvarno primijeniti
- Tijekom optimiziranja različitih modula, najviše se pažnje posvećivalo lokalnim oštećenjima, što ograničava izravnu primjenu u drugim zemljama s različitim cestovnim mrežama
- Primjeri: Danska (Belman), Engleska (UKPMS)

«U kući» razvijene strategije korištenjem neeuropskih softvera

- Kupnja softverskog alata za brzu implementaciju sustava gospodarenja koristeći prikupljane podatke o cestama i «u kući» razvijene modele (oštećivanja, zahvata, filozofije optimiziranja)
- Na taj način se sustav može uspostaviti u kratkom vremenu, koristeći kupljeni softver kao okvir i puneći ga vlastitim modelima/podacima
- Primjeri: Belgija, Italija, Austrija, Njemačka, Švicarska, Slovenija, Hrvatska... (Deightonov softver dTIMS)

Izvozni europski «u kući» razvijeni sustavi

- Ostale europske zemlje, koje žele uspostaviti sustav gospodarenja vrlo brzo, nemaju vremena niti za uspostavu «u kući» razvijenog sustava, niti strategije
- U tom slučaju sustav razvijen u nekoj drugoj europskoj zemlji može biti prilagođen lokalnim potrebama. Tu prilagodbu treba provesti za različite aspekte (prioritete, modele oštećivanja, vrste zahvata,...)
- Primjer: danski program Belman u Latviji

- Danas u većini zemalja više nije pitanje da li koristiti sustave gospodarenja, jer su oni već godinama u upotrebi i provjero su učinkoviti
- Pravi izazov današnjice je kako postojeće sustave gospodarenja pojedinim elementima infrastrukture (kolnicima, mostovima, opremom,...) objediniti u cjelovit sustav gospodarenja ukupnom cestovnom imovinom

Gospodarenje u Hrvatskim cestama

- Krajem 1990-ih kupljena mjerna oprema i danski programi za gospodarenje kolnicima i mostovima
- Već desetak godina sustavno se vodi kompjuterizirana baza cestovnih podataka
- 2004. kupljen program tvrtke Deighton – dTIMS CT i započet pa zaustavljen postupak uspostave SGK
- Krajem 2010. ugovorene konzultantske usluge za uspostavu SGK s tvrtkom Viagroup, projekt dovršen u ožujku 2012.

Zašto dTIMS CT softver ?

- Omogućava primjenu individualnih rješenja - različitih koncepata sustava gospodarenja za svakog korisnika
- Sve aplikacije su u stalnom razvoju
- Može se koristiti za različite elemente cestovne infrastrukture (ne samo kolnike)
- U našem okruženju koriste ga Austrija, Italija, Njemačka, Švicarska, Belgija, Slovenija...

Korisnici dTIMS CT softvera

Referentni sustav lociranja podataka

Dva su različita pristupa:

- **linearne metode:** izražavaju adresu u obliku linearog pomaka duž ceste
- **prostorne metode:** izražavaju adresu geo-koordinatama (dužinom, širinom, visinom).
Pokretačka snaga za korištenje geo-koordinata je želja za korištenjem GIS-a

Na državnim cestama: metoda kilometarskih oznaka

- Fizičko postavljanje oznaka (stupića) na punim kilometrima duž ceste
- Na svakoj oznaci mora biti broj koji predstavlja stvarnu kilometarsku poziciju oznake

Prikupljanje podataka

- Prikupljanje podataka o cestama je vremenski i finansijski zahtjevna zadaća
- Podaci trebaju biti relevantni za stvaranje informacija za poboljšanje odlučivanja
- Prikupljanje podataka bez jasnog cilja nije produktivno - prikupljati samo potrebne podatke
- Prikupljati podatke s najmanjom razinom detalja dovoljnom za odgovarajuću odluku
- Prikupljeni podaci moraju se učinkovito ažurirati

Kategorije podataka

- Inventarski podaci definiraju "stalne" fizičke karakteristike ceste (ažuriranje svakih 5 god.)
- Podaci o stanju opisuju kvalitativno i kvantitativno sadašnje stanje kolnika (svakih 1 do 5 godina)
- Podaci o prometu i okolini opisuju utjecaj prometa, temperatura, oborina

Najčešće prikupljani podaci o stanju kolnika u Europskim zemljama

- Uzdužna ravnost: dobre metode mjerjenja opremom velikog učinka
- Poprečna ravnost (kolotrazi): dobre metode mjerjenja opremom velikog učinka
- Oštećenja površine ceste (pukotine, ud. jame i dr.): danas se navedene karakteristike većinom prikupljaju vizualnim pregledima
- Nosivost (struktturna čvrstoća) kolnika: nedostaju dobre metode za mjerjenje na razini mreže
- Otpor trenju (hvatljivost): mjerna oprema

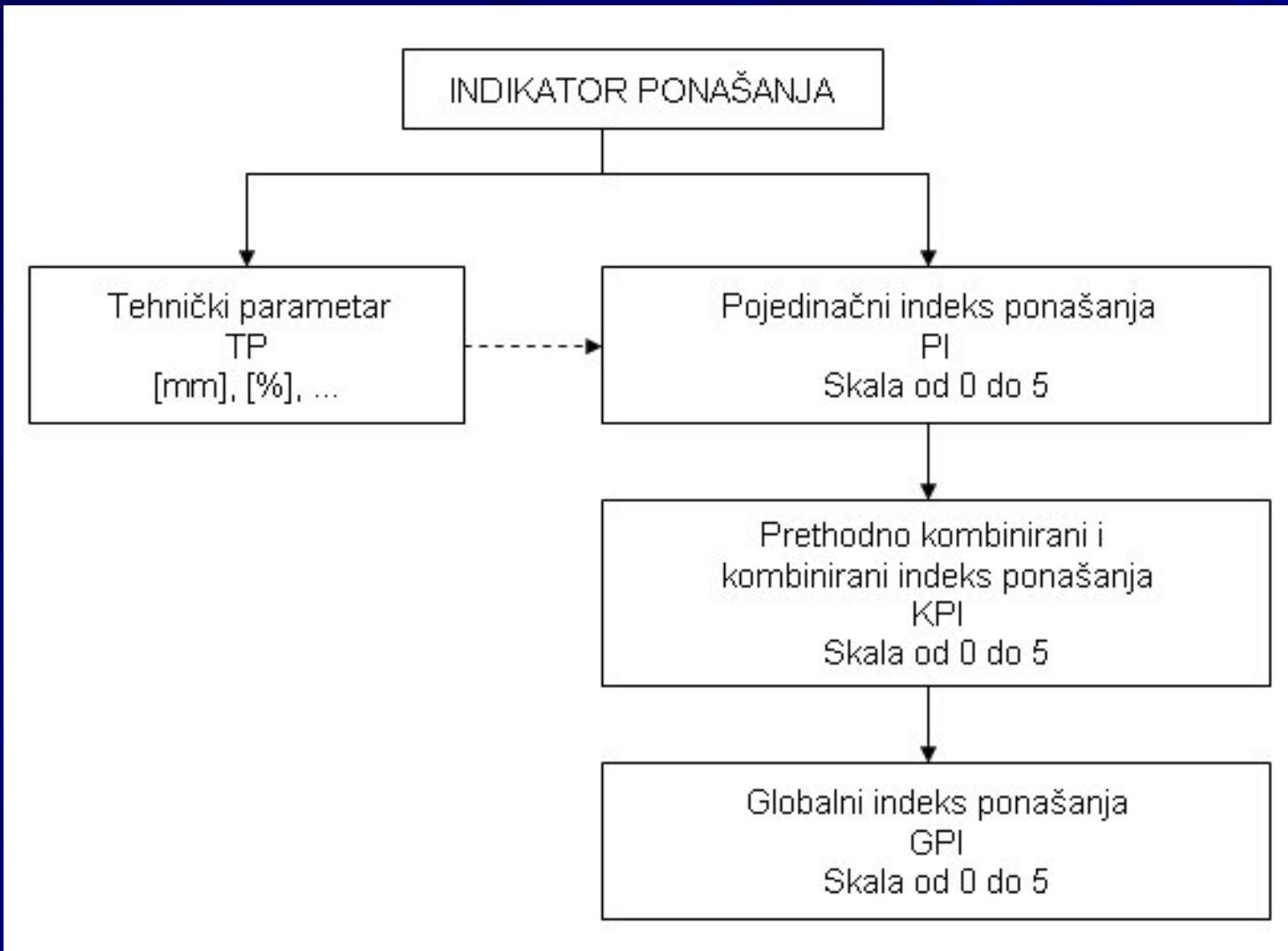
Projekt uspostave SGK za državne ceste

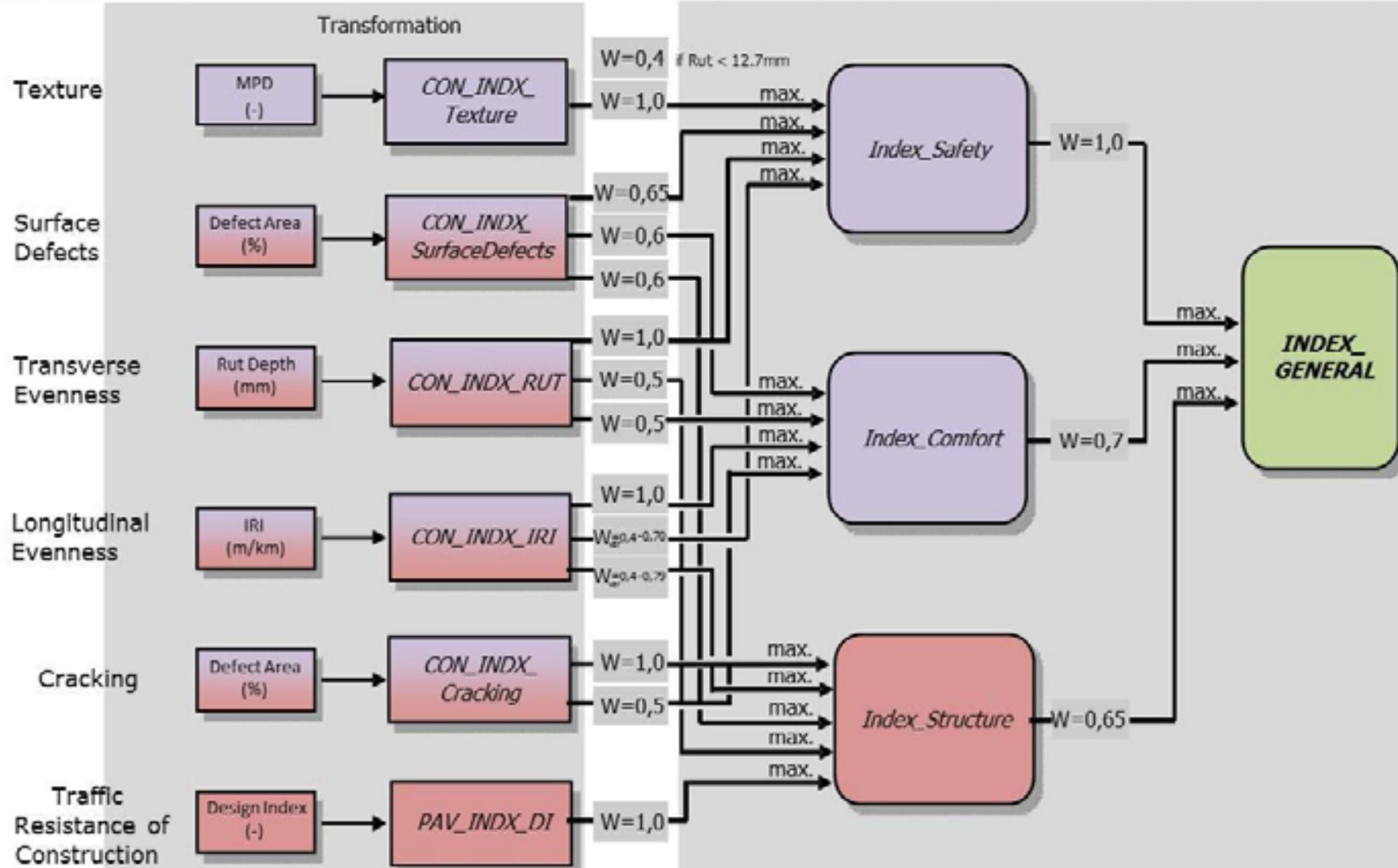
- Poboljšanje metode vrednovanja stanja kolnika
- Određivanje modela za predviđanje ponašanja kolnika
- Definiranje «koristi» za potrebe optimizacije
- Definiranje vrsta zahvata i kriterija za njihovo poduzimanje
- Definiranje načina određivanja homogenih dionica na cestovnoj mreži
- Provođenje analiza na državnoj mreži za različite scenarije ulaganja

Ocjenvivanje stanja kolnika

- Preporuke europskog projekta COST 534 - Indikatori ponašanja cestovnih kolnika, uz prilagodbu za naše uvjete
- Stanje se ocjenjuje bezdimenzionalnim indeksima na skali od 0 – 5:
  - pojedinačni indeksi stanja
  - tri kombinirana indeksa: indeks sigurnosti, indeks udobnosti i indeks strukture
  - globalni indeks stanja kolnika

Razvoj indikatora ponašanja kolnika

Homogene dionice

- Temelje se na informacijama o stanju i konstrukciji kolnika:

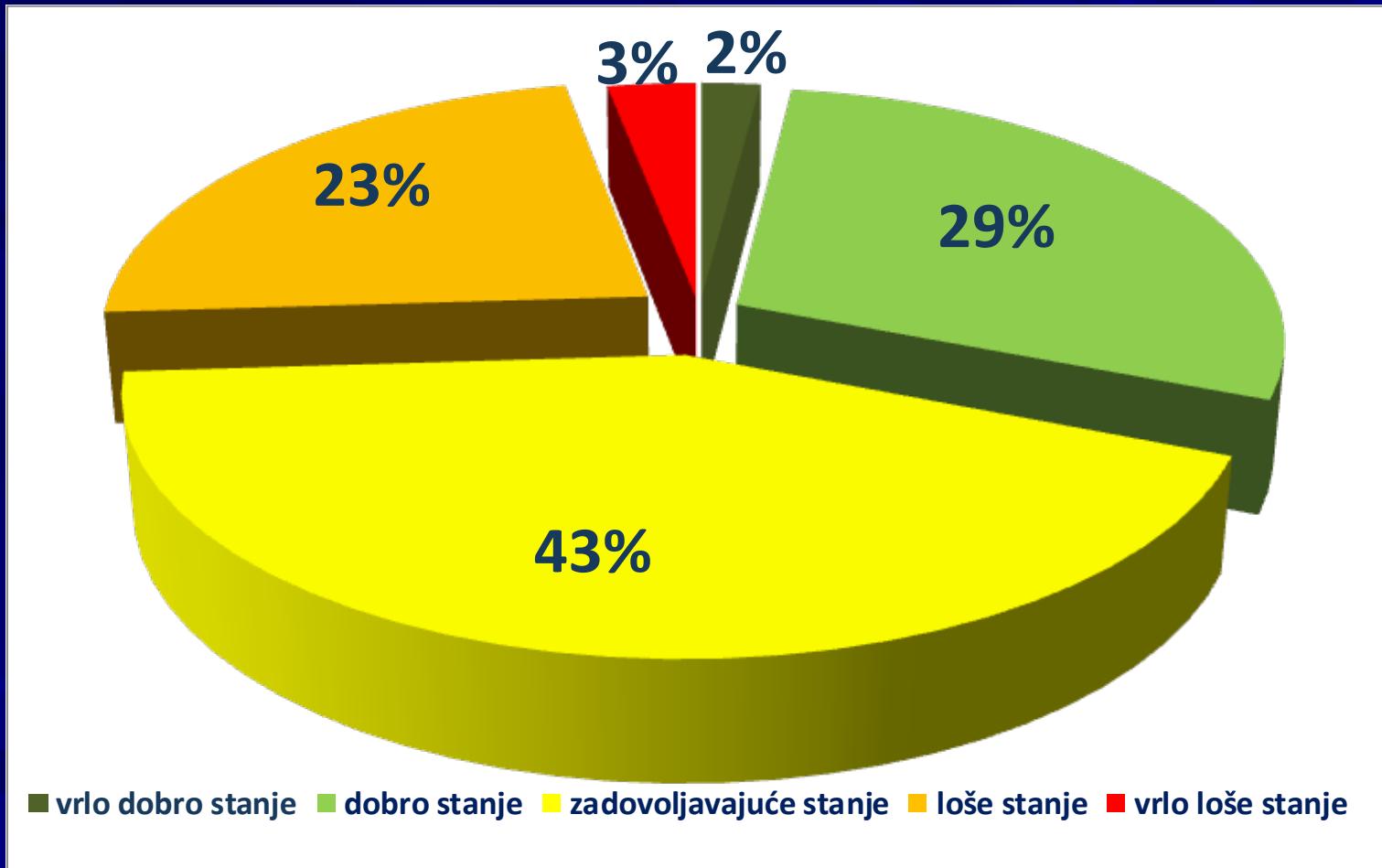
1. Reprezentativne vrijednosti:

Maks.(Indeks kolotraženja_ravnosti_raspucanosti_teksture)

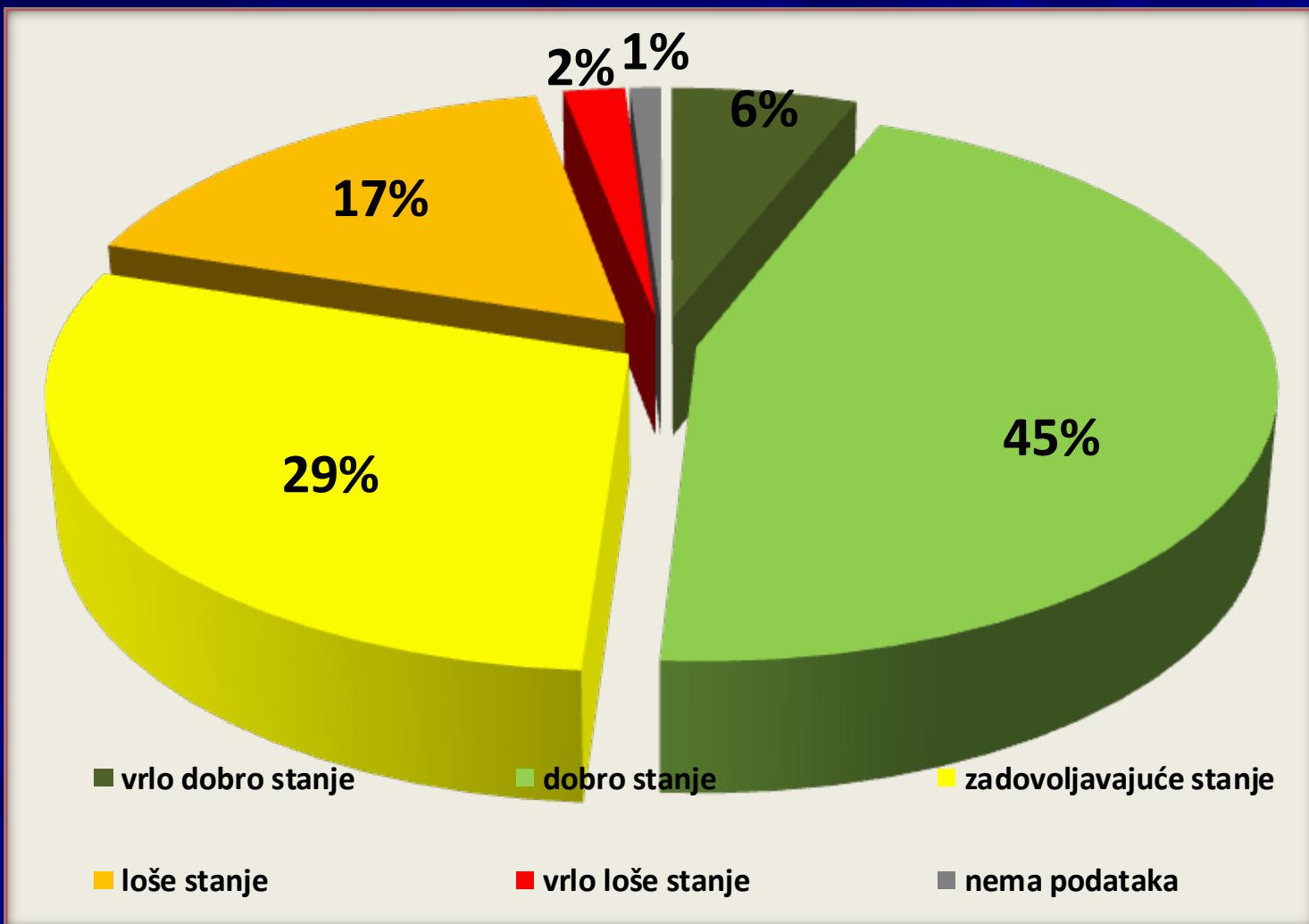
2. Pokretno uprosjećivanje na dužini 500 m
3. Ako je razlika manja od 0,6 dionice se objedinjavaju
4. Dobivene dionice se klasificiraju u tri kategorije i dionice u istoj kategoriji se objedinjavaju

Mov_AV_maks_KRIM	Razred
(0 - 2]	1
(2 - 3]	3
(3 - 5]	5

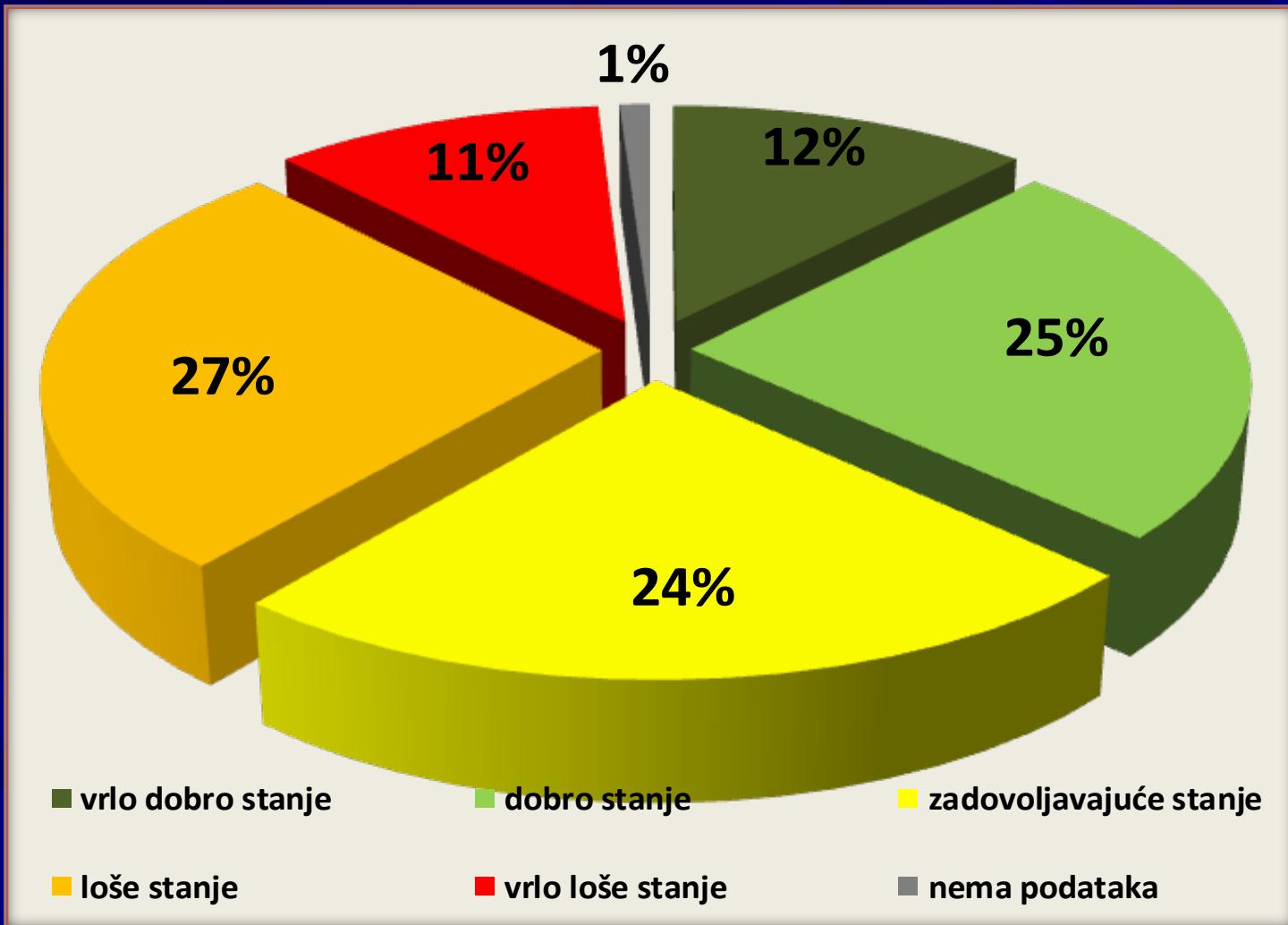
Globalno stanje državnih cesta

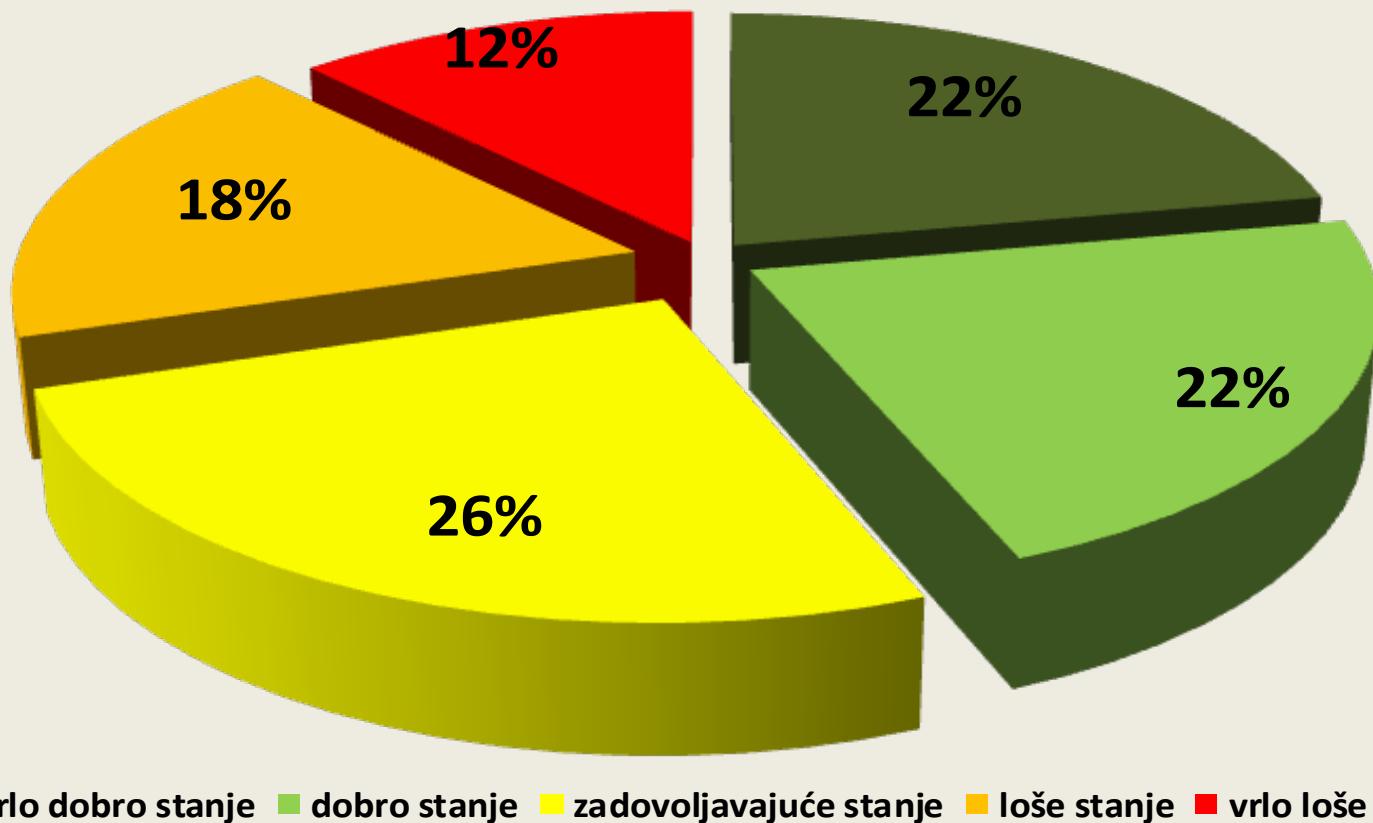
Stanje sigurnosti državnih cesta

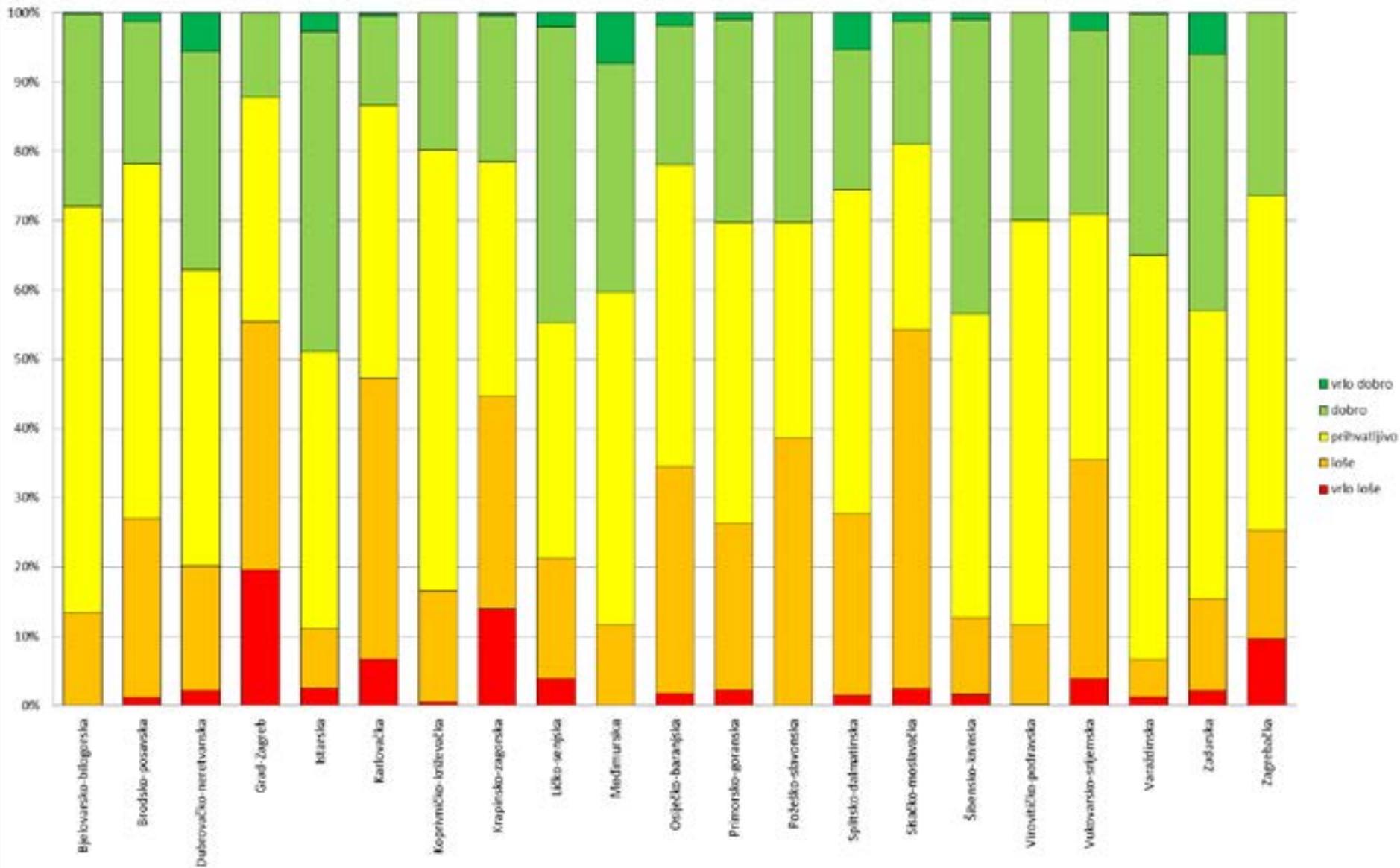
Stanje udobnosti državnih cesta

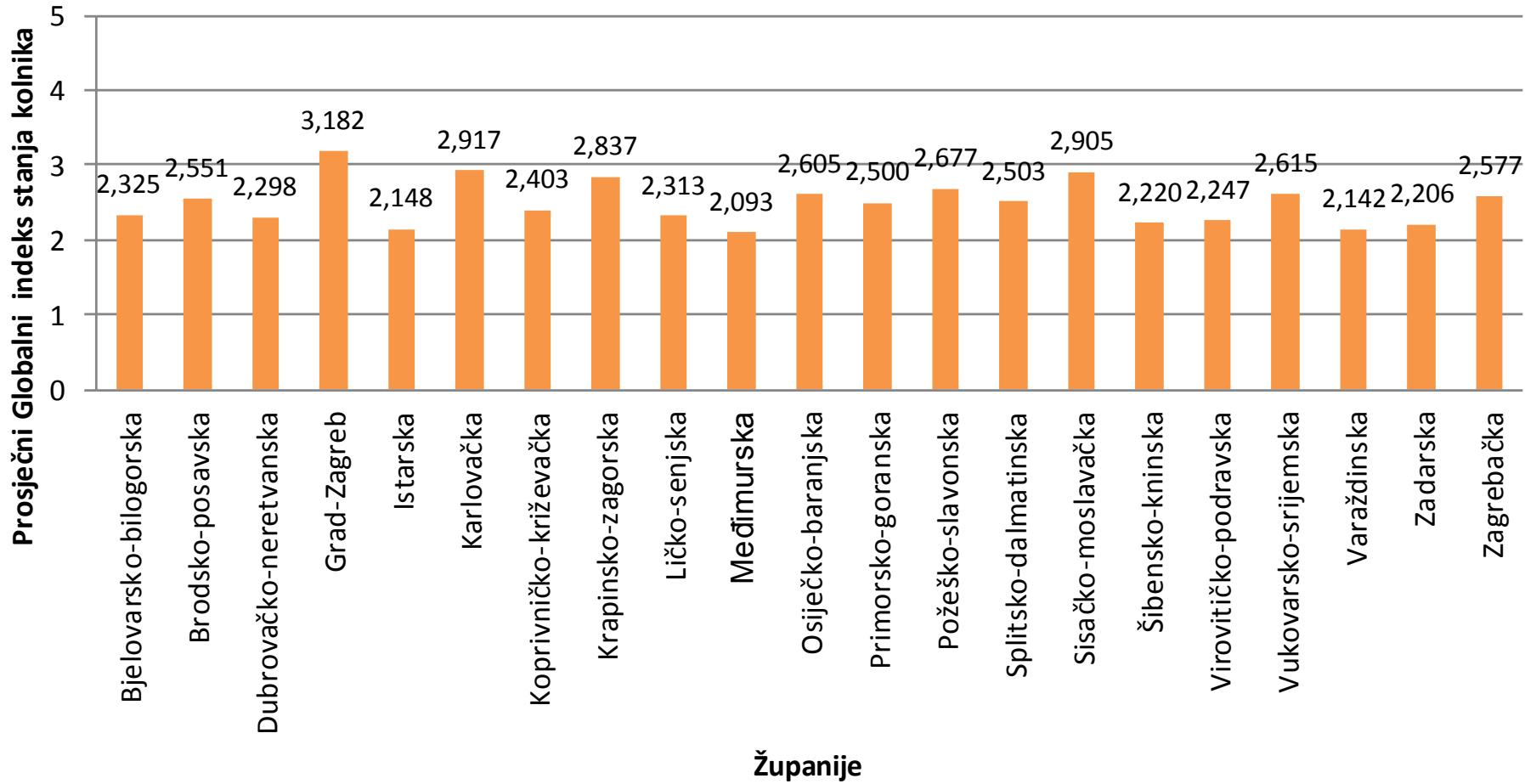
Stanje strukture kolnika državnih cesta

Stanje državnih cesta po županijama

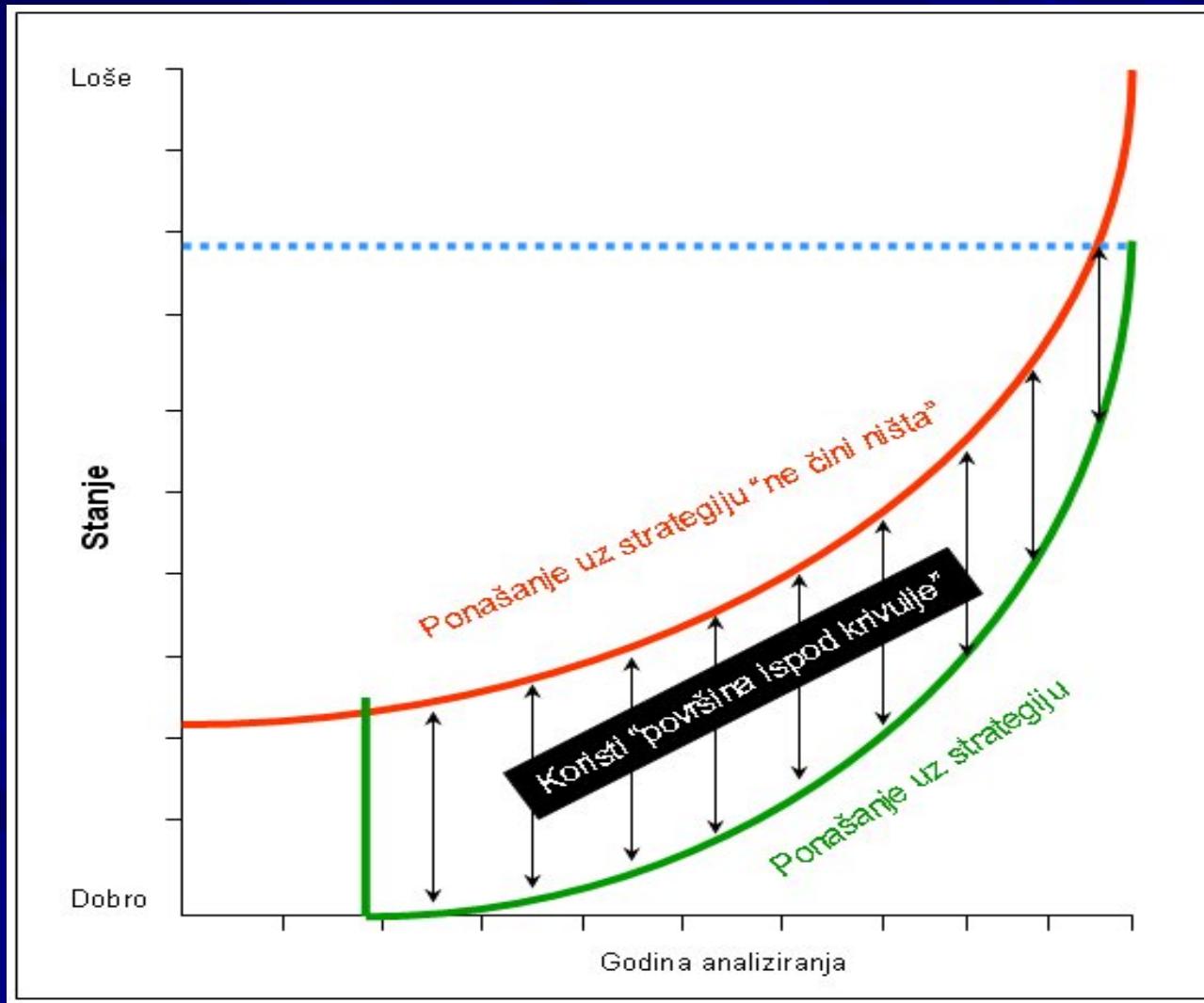
Posječno stanje državnih cesta po županijama

Modeli za predviđanje ponašanja kolnika

- Definirali smo modele ponašanja za:
neravnost, kolotrage, raspucanost, oštećenja,
makro-teksturu
- Korišteni su podaci s državnih cesta i
provjeravani s iskustvima drugih zemalja
- Poprečna ravnost (kolotrazi):
  - $\text{Kolotrag}_{(t+1)} = \text{Kolotrag}_t + 1,33$ $\text{Kolotrag}_t < 2,0$
  - $\text{Kolotrag}_{(t+1)} = \text{Kolotrag}_t + 1,00$ $2,0 \leq \text{Kolotrag}_t < 4,0$
  - $\text{Kolotrag}_{(t+1)} = \text{Kolotrag}_t + 0,50$ $\text{Kolotrag}_t \geq 4,0$

Izračun koristi metoda “površine ispod krivulje”

Zahvati na uređenju kolnika

- Definirali smo:
  - Vrste zahvata
  - Jedinična cijena svakog zahvata
  - Razine stanja kolnika za primjenu svakog zahvata
  - Utjecaj svakog zahvata na stanje kolnika (resetiranje stanja)

Vrste zahvata na kolniku

- Potpuna rekonstrukcija: zamjena svih slojeva (nema otpornosti na smrzavanje)
- Strukturno ojačanje kolnika: zamjena i prilagodba asfaltnih slojeva
- Zamjena asfaltnih slojeva: zbog površinskih ili strukturnih problema
- Obnova završnog sloja: zbog površ. problema
- Krpanje/popravci (redovno održavanje)
- Glodanje (redovno održavanje)
- Proširenje kolnika kod rekonstrukcije/ojačanja

Analize

- Stopa diskontiranja: 3%
- Inflacija: 0%
- Početna godina: 2012.
- Razdoblje analiza: 2012.-2030.
- Rezultati su prikazani po dvogodišnjim intervalima
- Analize za različite iznose proračuna za održavanje

Analizirani proračuni za održavanje kolnika državnih cesta

- Samo redovno održavanje
- Opcija 500 mil. kuna godišnje
- Opcija 750 mil. kuna godišnje
- Opcija 1.000 mil. kuna godišnje
- Neograničen proračun

Ukupno ulaganje u održavanje/obnovu

■ Opcija "samo redovno" održavanje

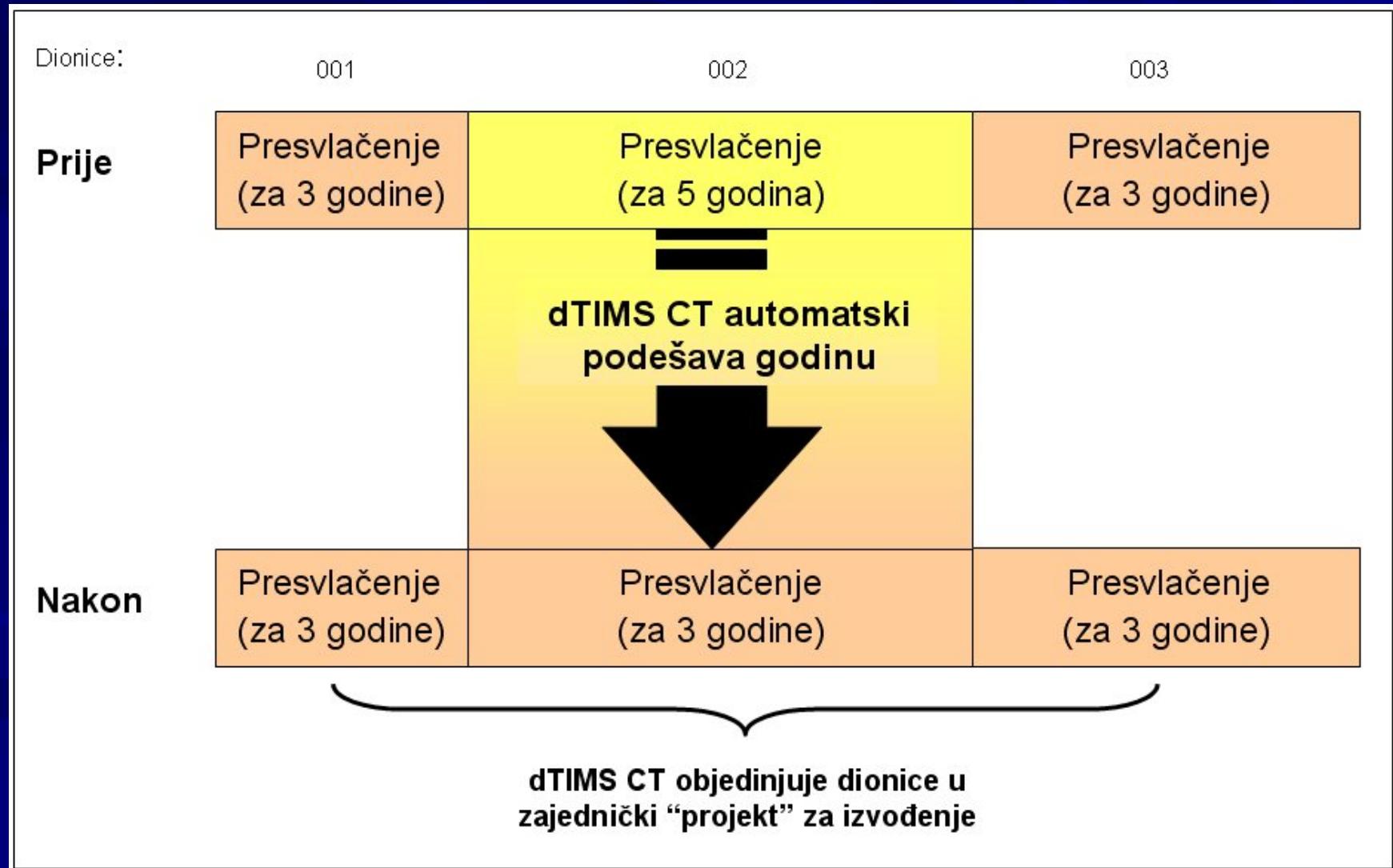
Ukupno: **350 mil. kuna**

■ Opcija "500" mil. kuna/godišnje:

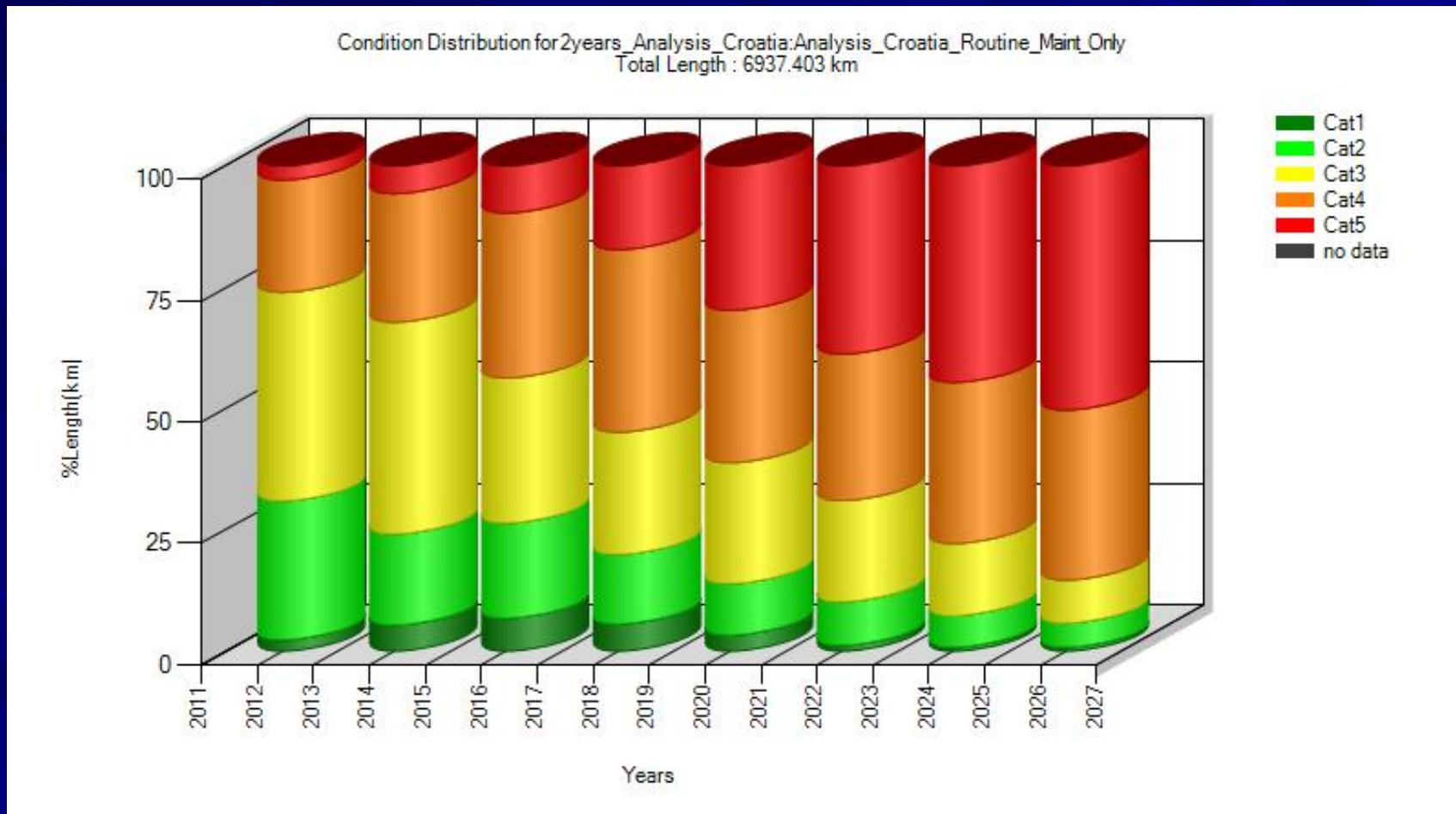
– Cestovni kolnici:	500 mil. kuna
– Cestovni objekti:	60 mil. kuna
– Uređenje raskrižja, sanacija opasnih mjesta, klizišta,.. :	60 mil. kuna
– Izrada projekata, nadzor:	30 mil. kuna
– Redovno održavanje:	350 mil. kuna
– Ukupno:	1.000 mil. kuna

- Opcija "750" mil. kuna/godišnje:
  - **Ukupno:** **1.250 mil. kuna**
- Opcija "1000" mil. kuna/godišnje:
  - **Ukupno:** **1.500 mil. Kuna**
- Opcija "neograničeno"

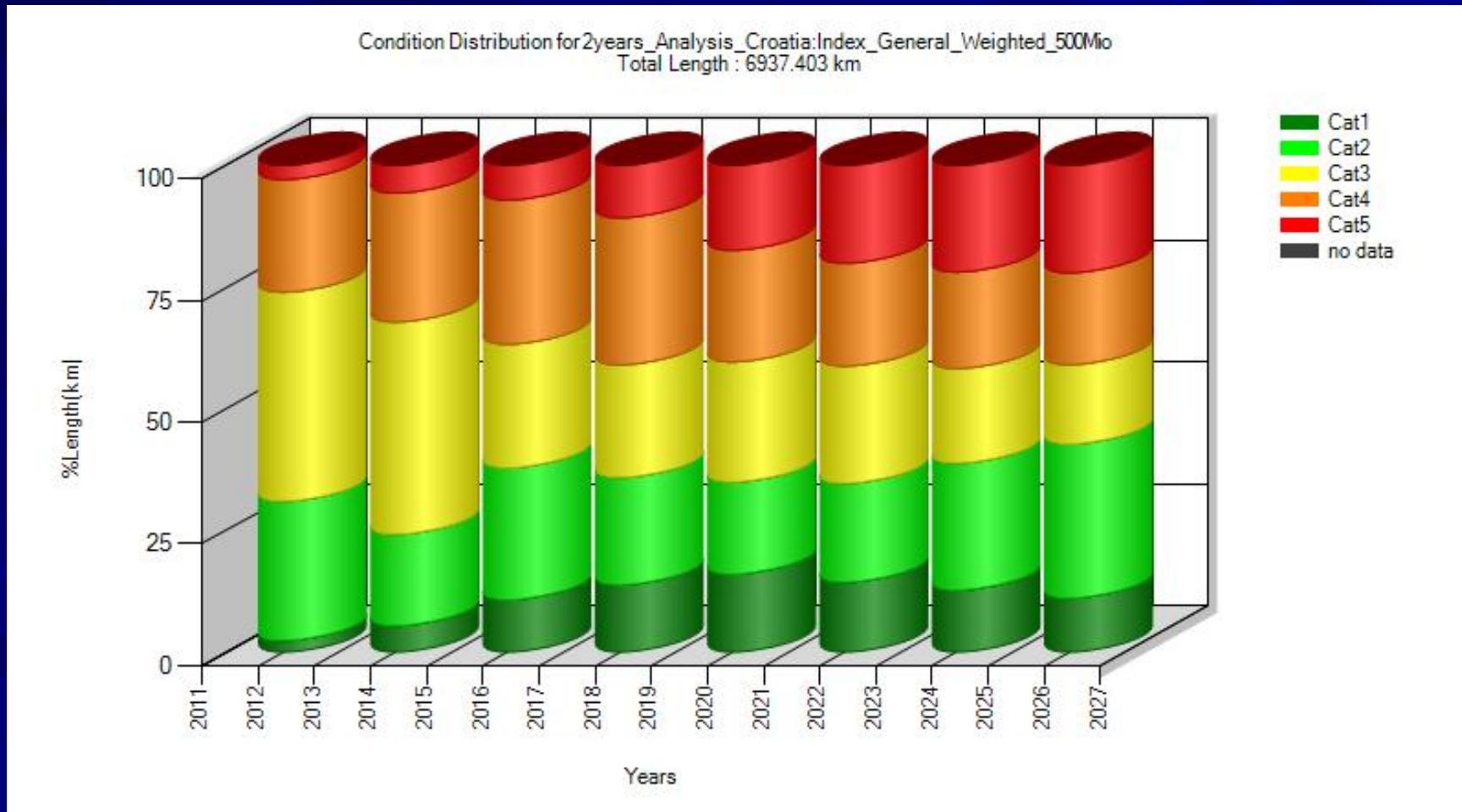
Princip pretvaranja rezultata analiza u razumne građevinske projekte

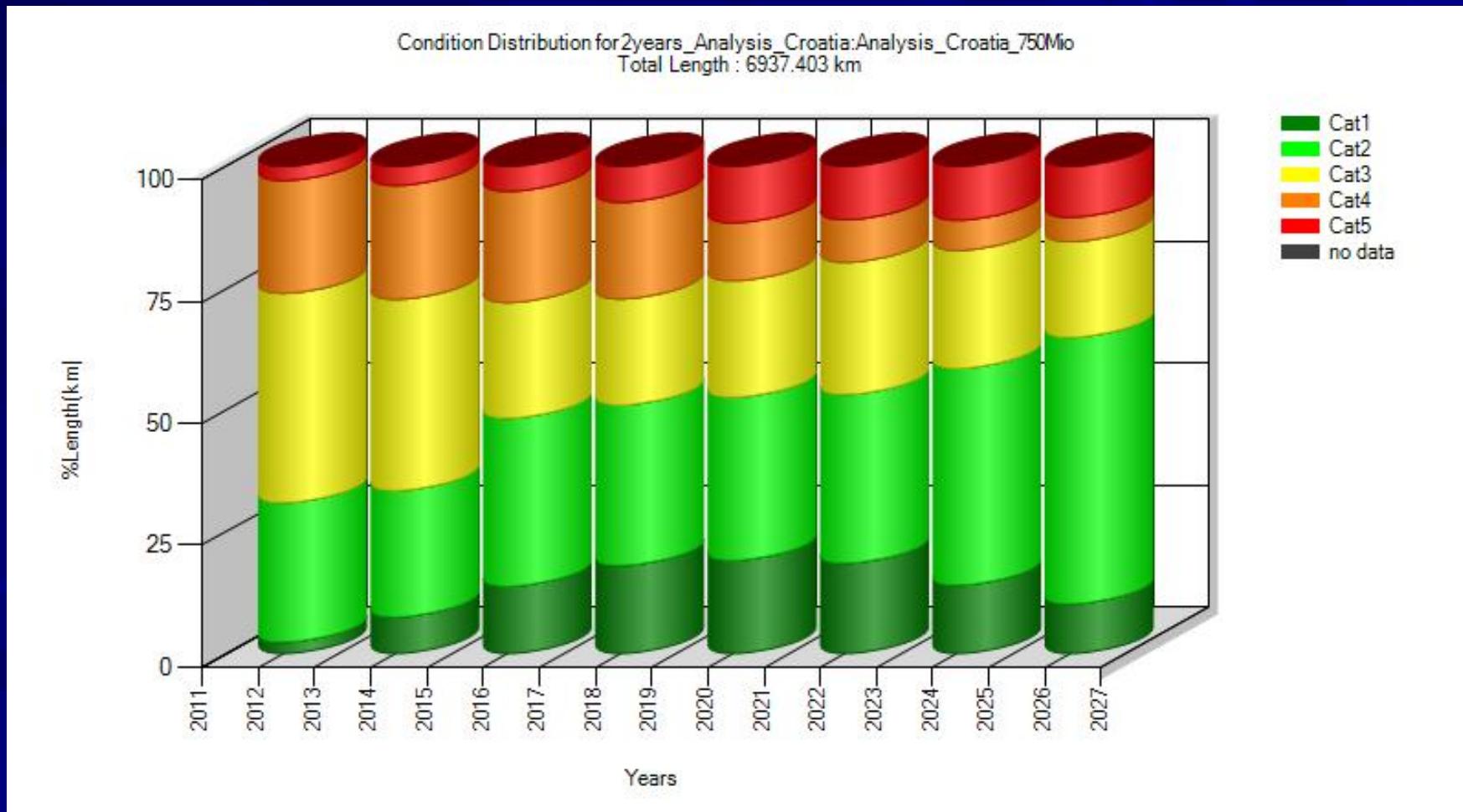
Samo redovno održavanje kolnika

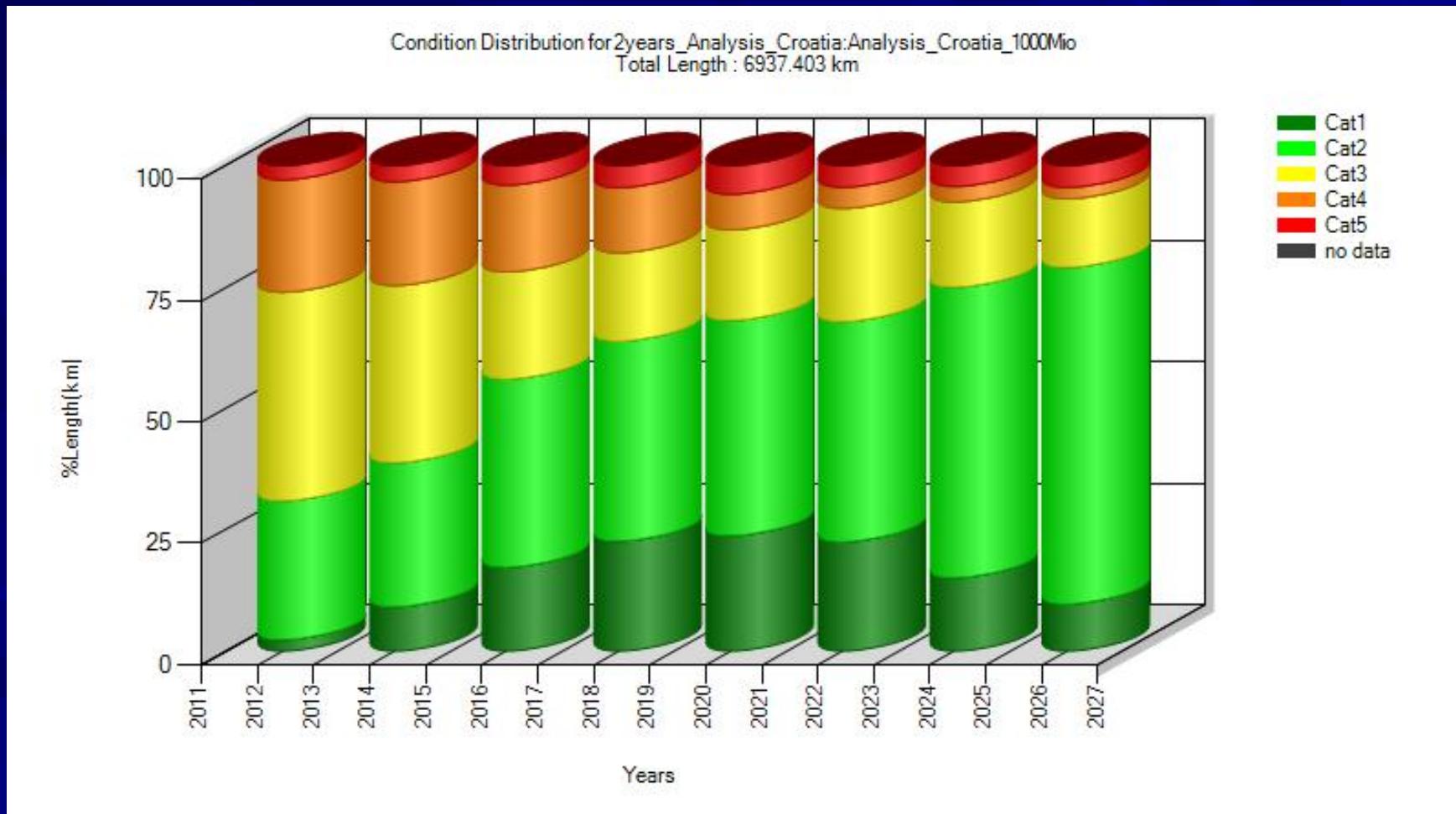
Investicijsko održavanje kolnika 500 mil. kuna/godišnje

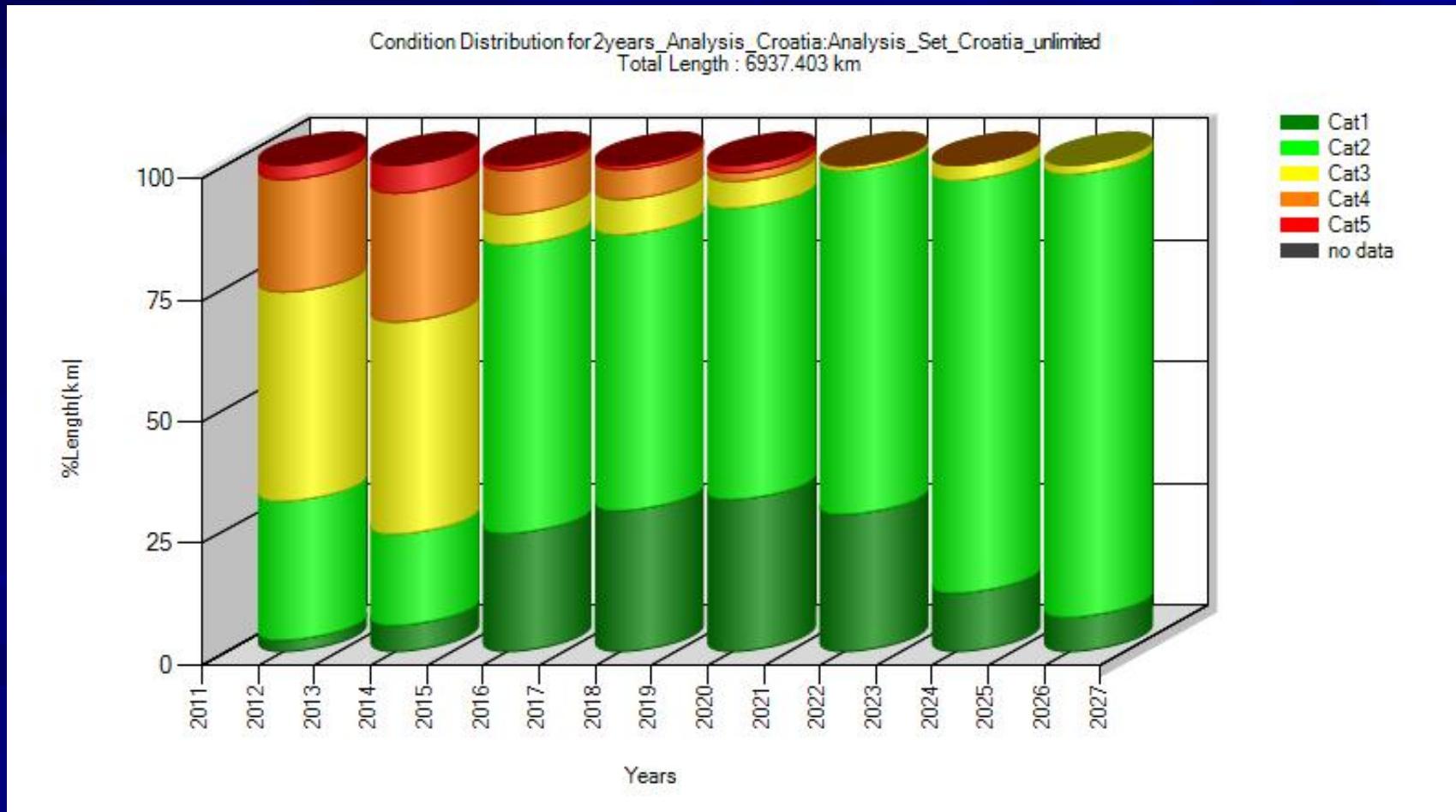
Investicijsko održavanje kolnika 750 mil. kuna/godišnje

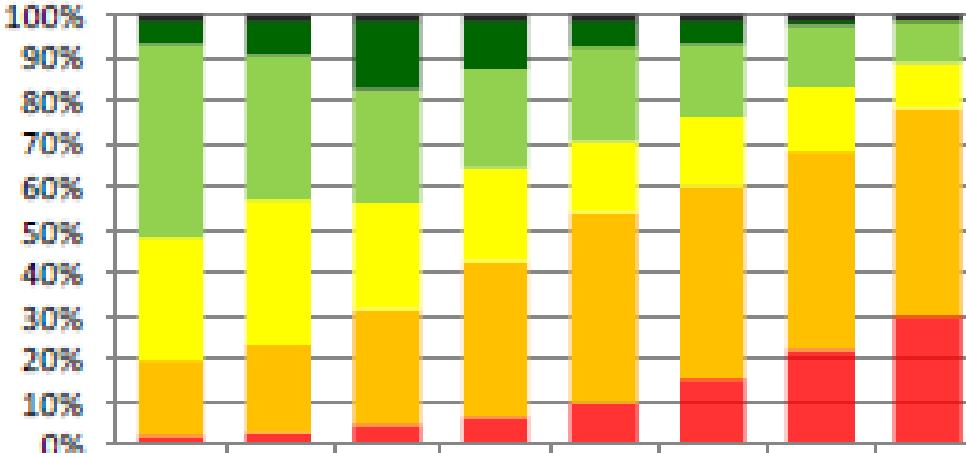
Investicijsko održavanje kolnika 1.000 mil. kuna/godišnje

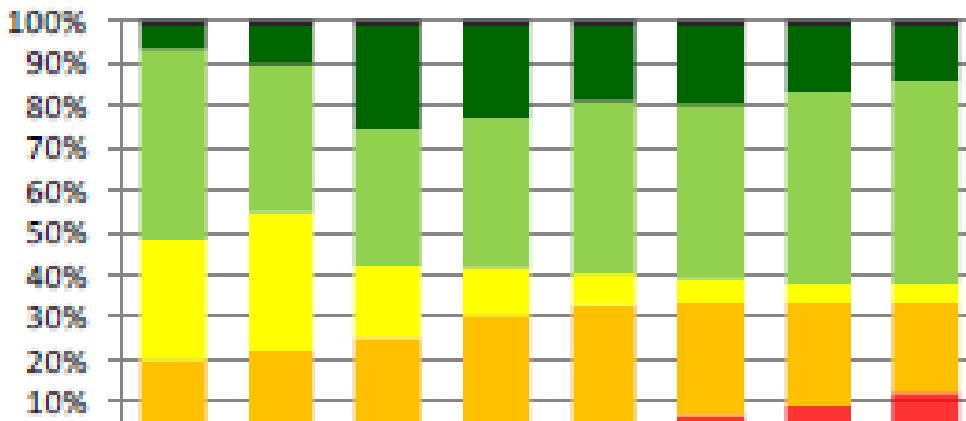
Investicijsko održavanje kolnika neograničeno

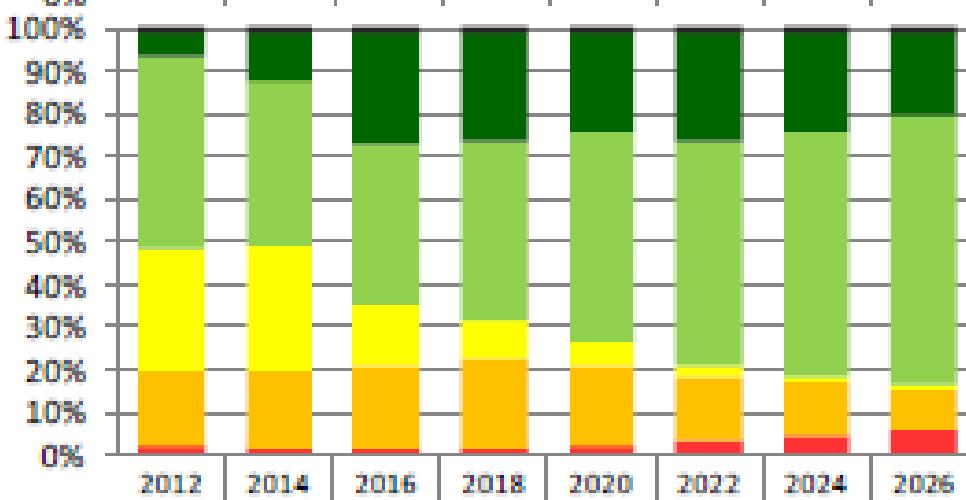
INDEKS SIGURNOSTI

Samo redovno održavanje
kolnika

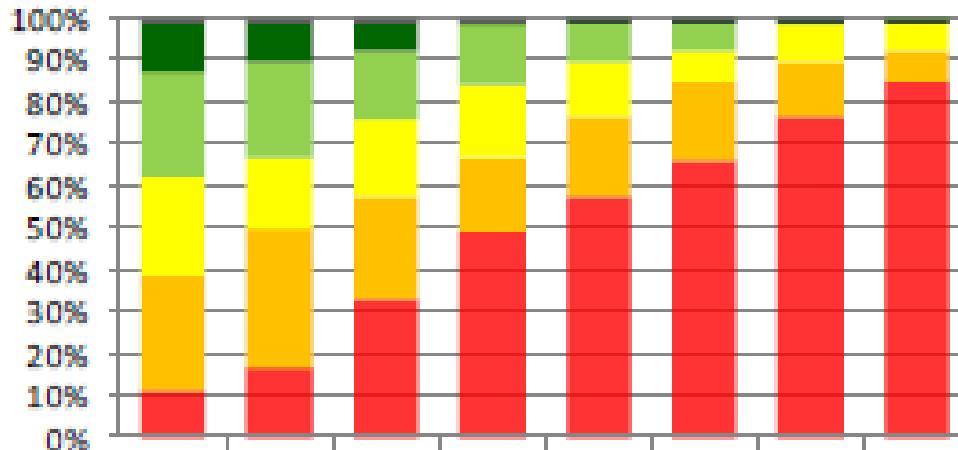

Investicijsko održavanje
kolnika 500 mil. kuna / god.

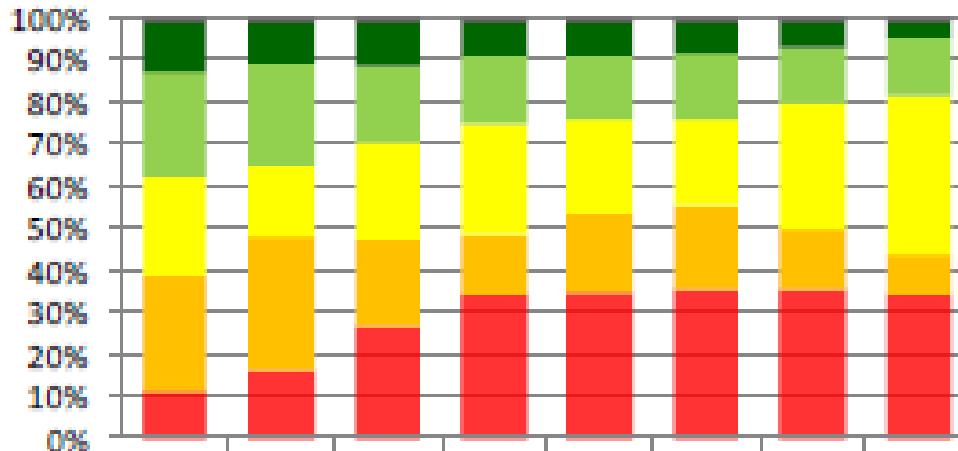

Investicijsko održavanje
kolnika 750 mil. kuna / god.

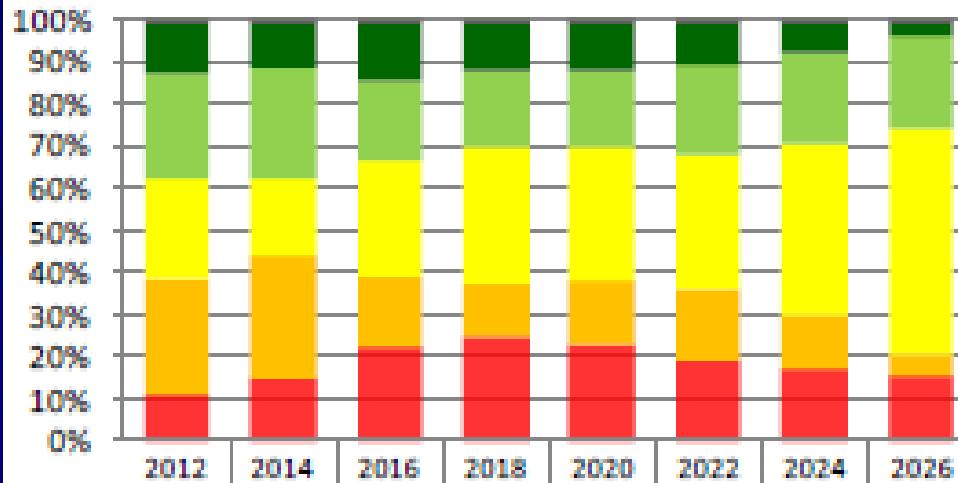
INDEKS UDOBOSTI

Samo redovno održavanje kolnika

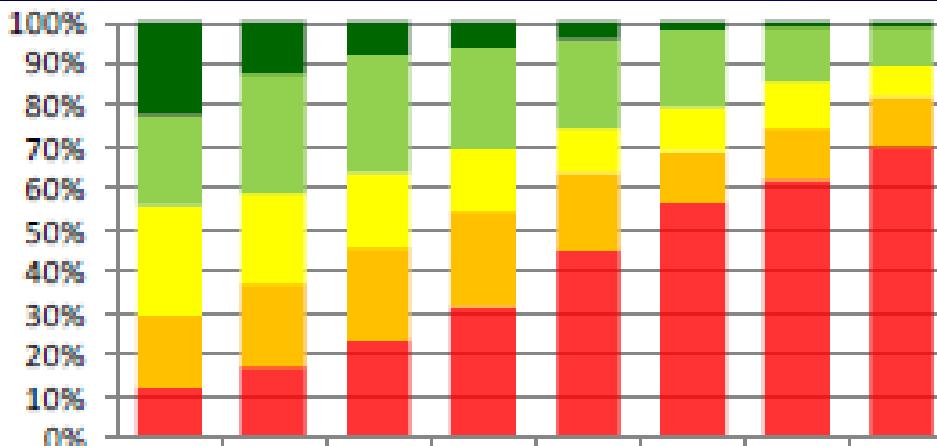

Investicijsko održavanje kolnika 500 mil. kuna / god.

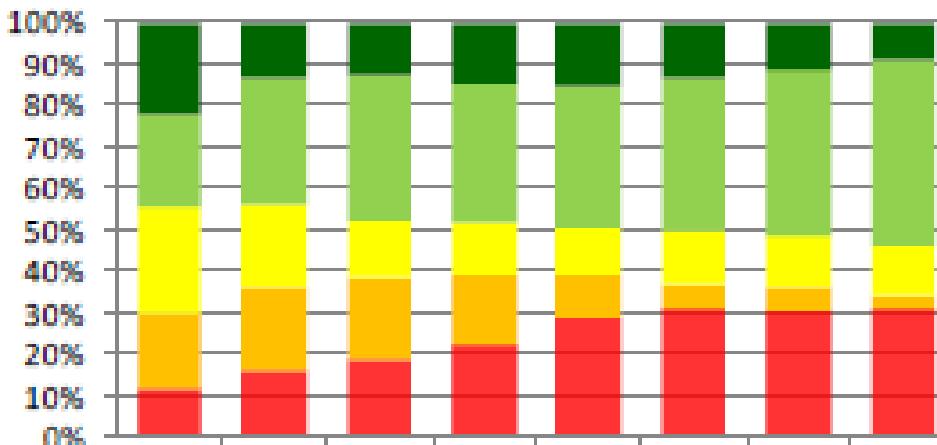

Investicijsko održavanje kolnika 750 mil. kuna / god.

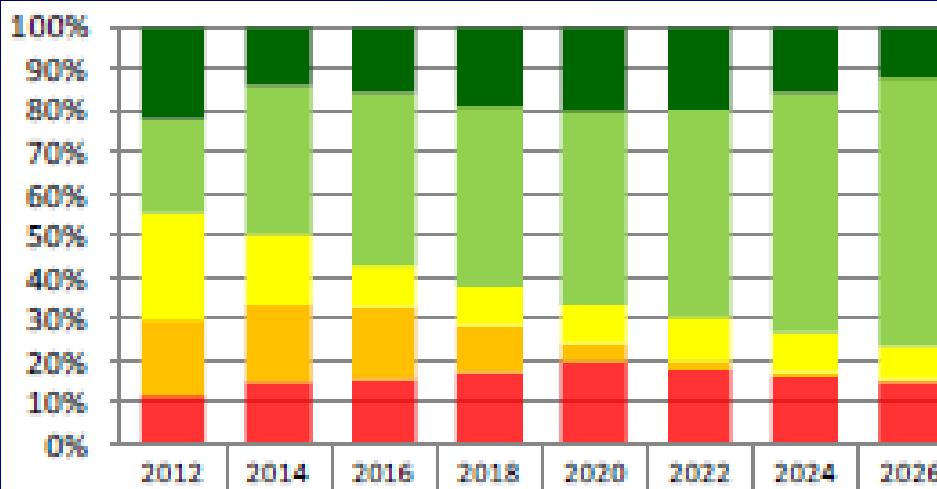
INDEKS STRUKTUR

Samo redovno održavanje kolnika

Investicijsko održavanje kolnika 500 mil. kuna / god.

Investicijsko održavanje kolnika 750 mil. kuna / god.

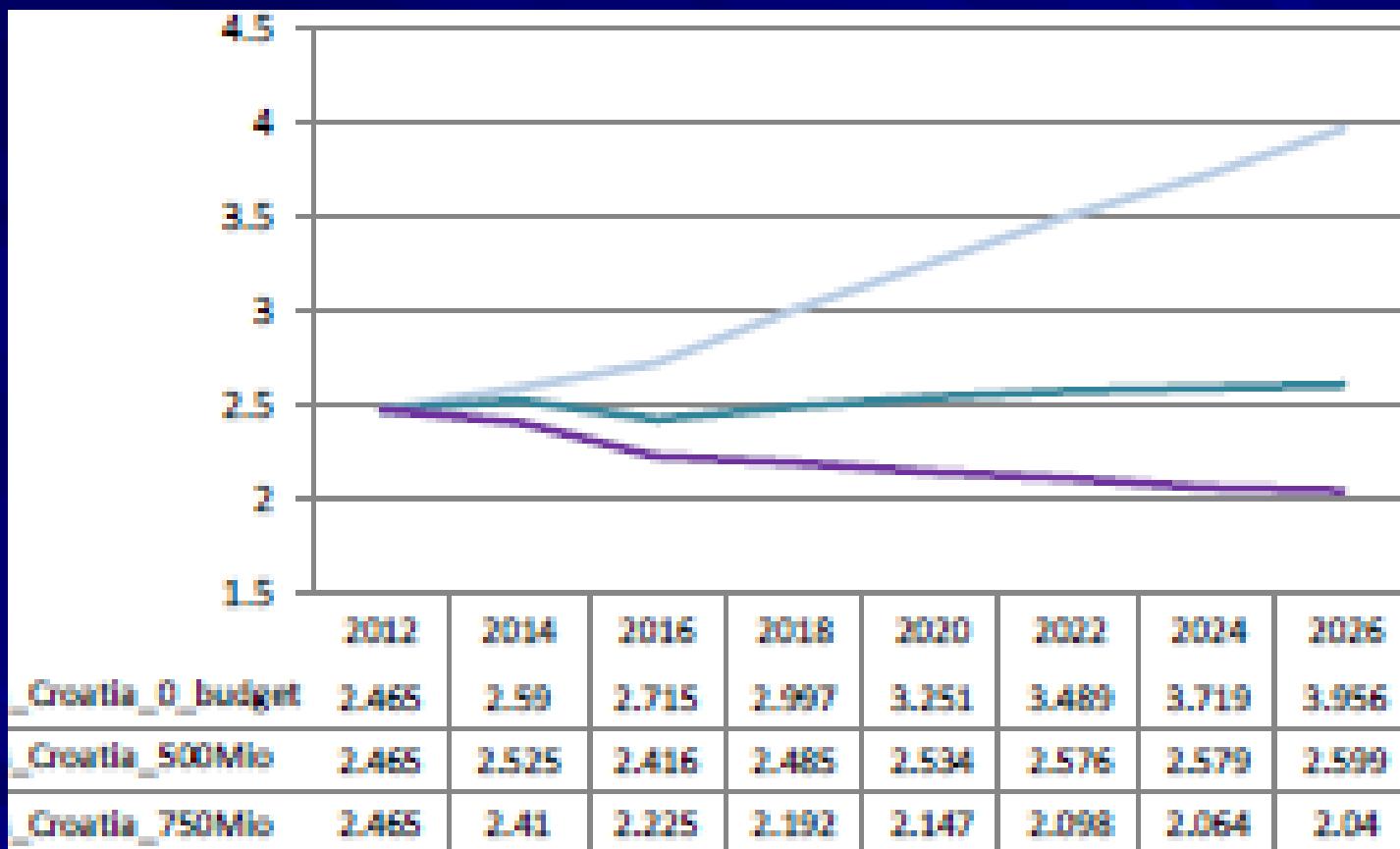
GLOBALNI INDEKS

Samo redovno održavanje kolnika

Investicijsko održavanje kolnika
500 mil. kuna / godišnje

Investicijsko održavanje kolnika
750 mil. kuna / godišnje

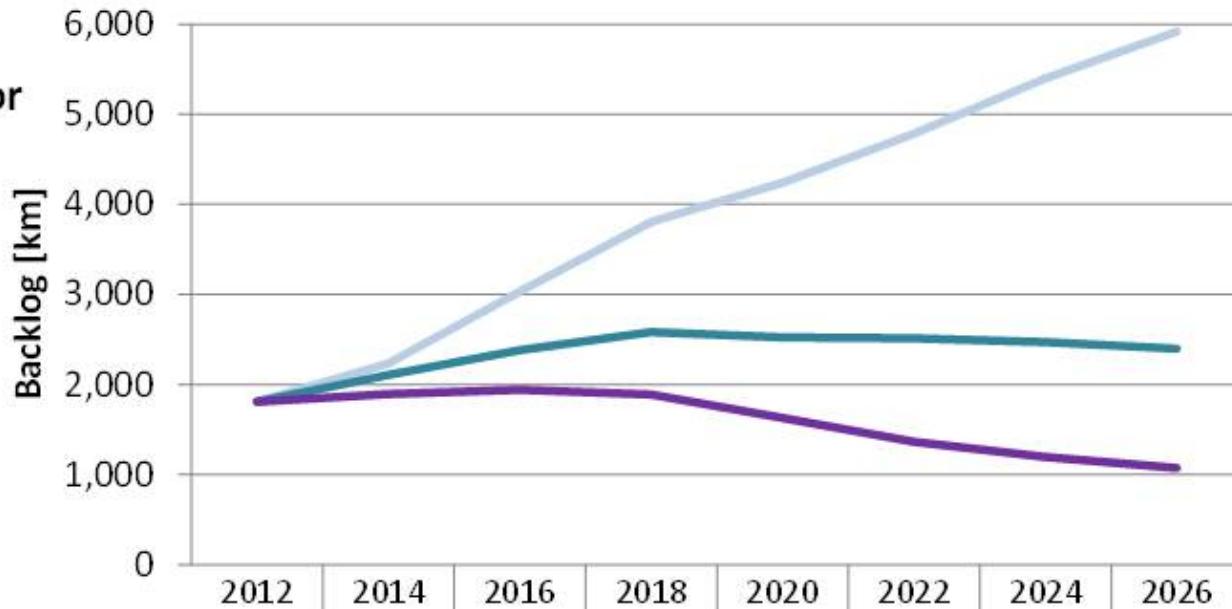
Prosječna vrijednost globalnog indeksa

Zaostatak u održavanju

Globalni indeks

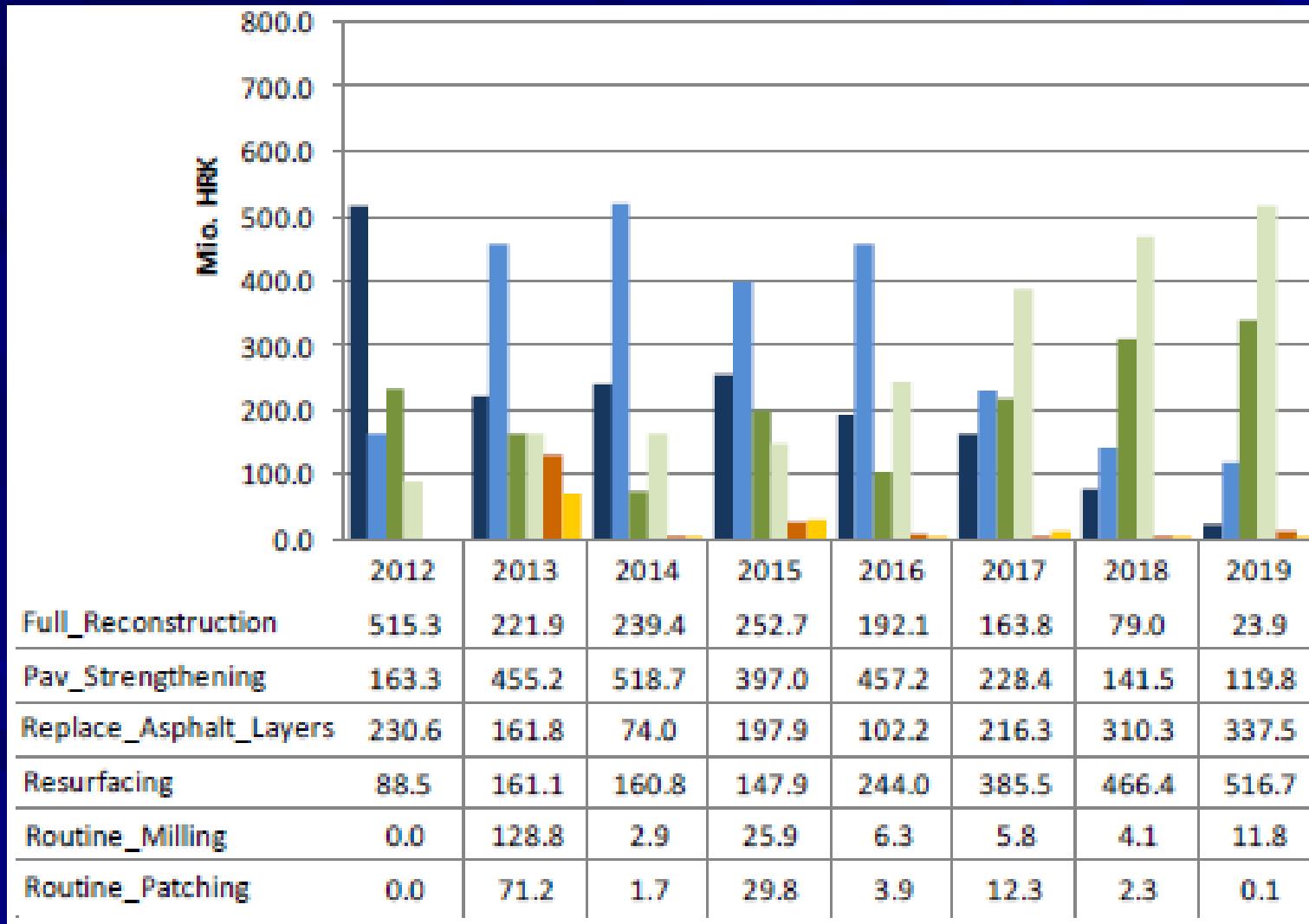
Index_General
poor + very poor

Analysis_Croatia_0_budget	1806.54	2233.86	3030.32	3806.17	4241.79	4782.76	5396.88	5920.11
Analysis_Croatia_500Mio	1806.54	2105.71	2379.96	2584.01	2521.46	2513.52	2469.28	2397.15
Analysis_Croatia_750Mio	1806.54	1893.39	1939.15	1886.6	1629.93	1366.18	1196.43	1071.82

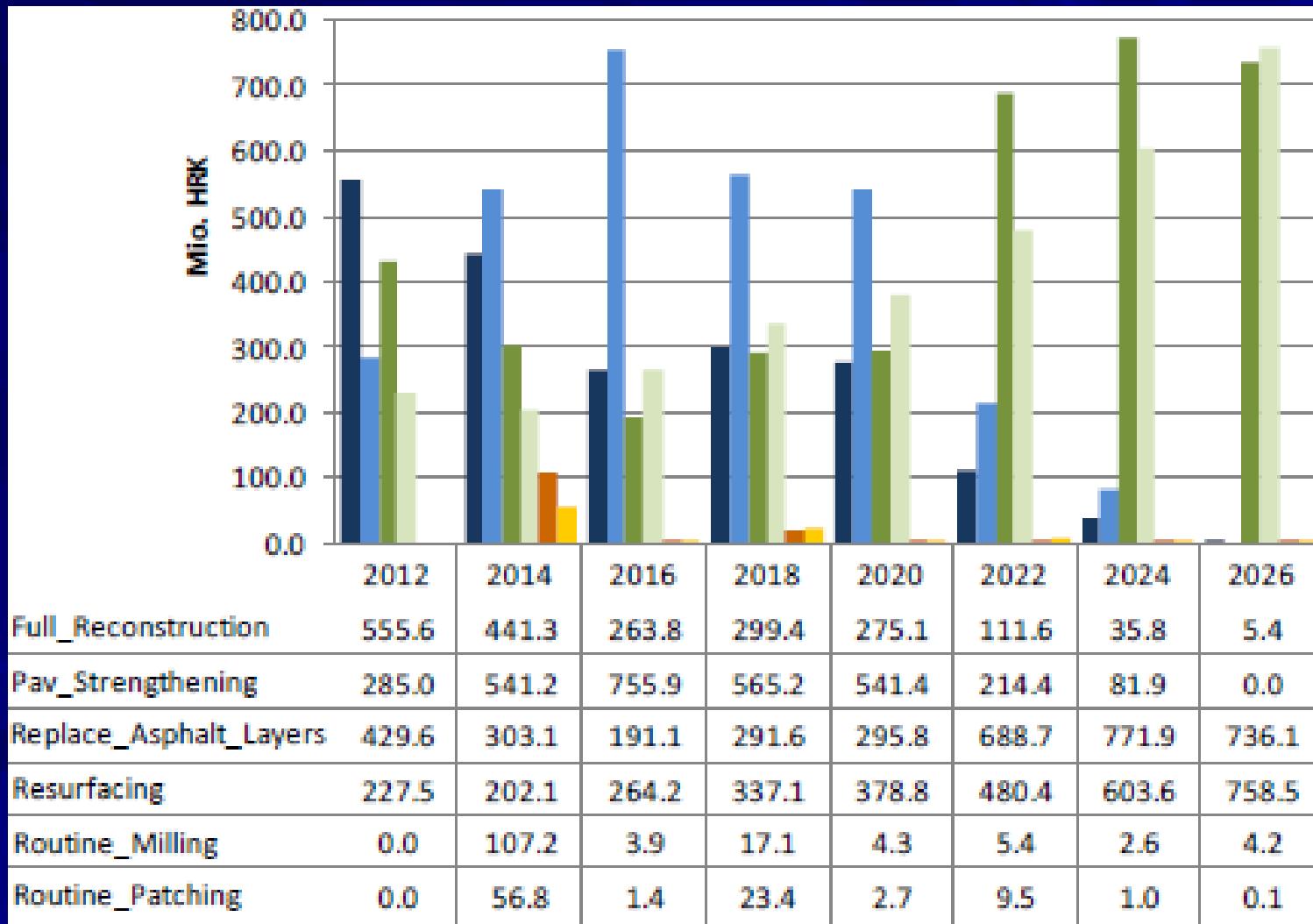
Distribucija zahvata na kolniku – kune

Opcija 500 mil. kuna

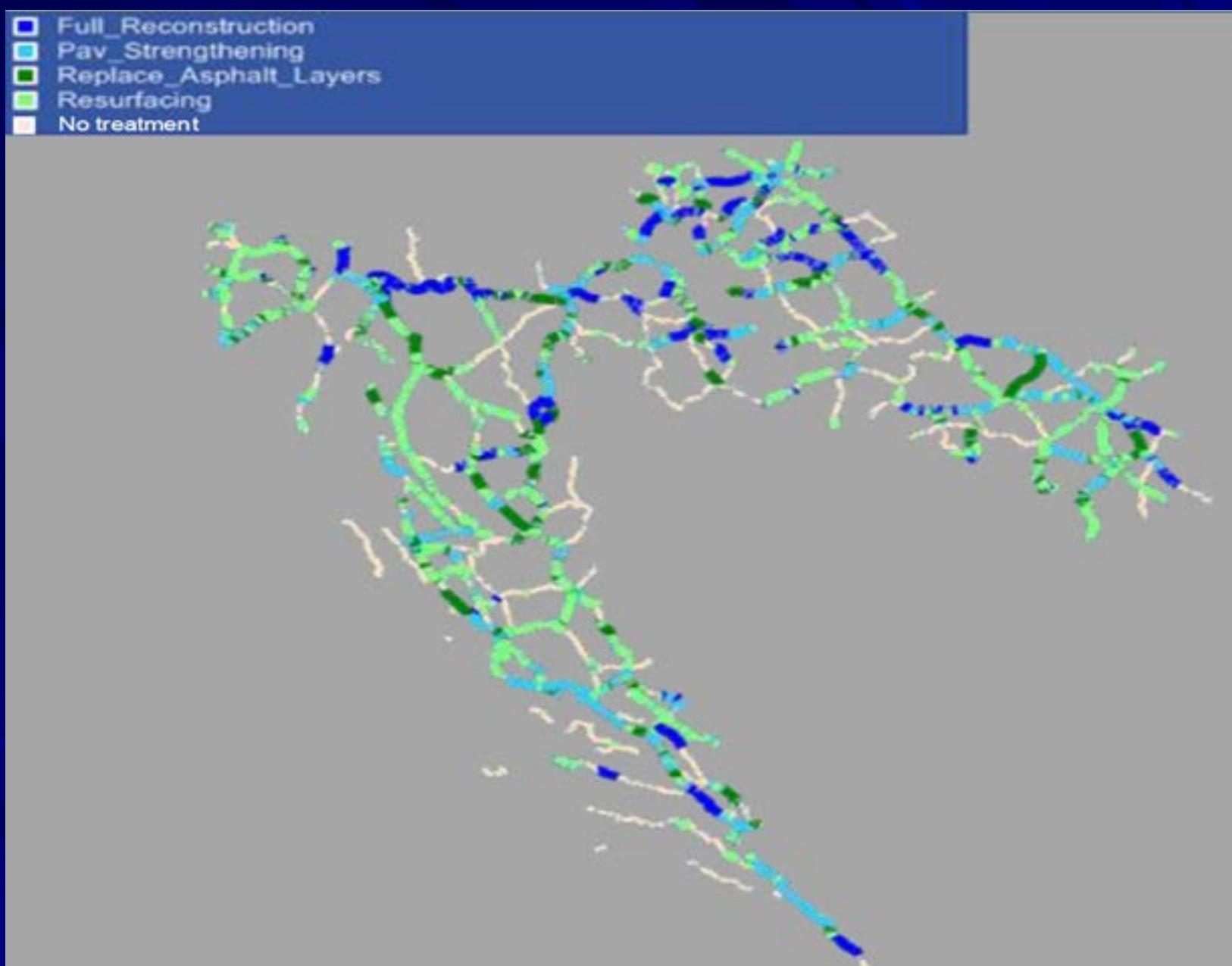
Distribucija zahvata na kolniku – kune

Opcija 750 mil. kuna

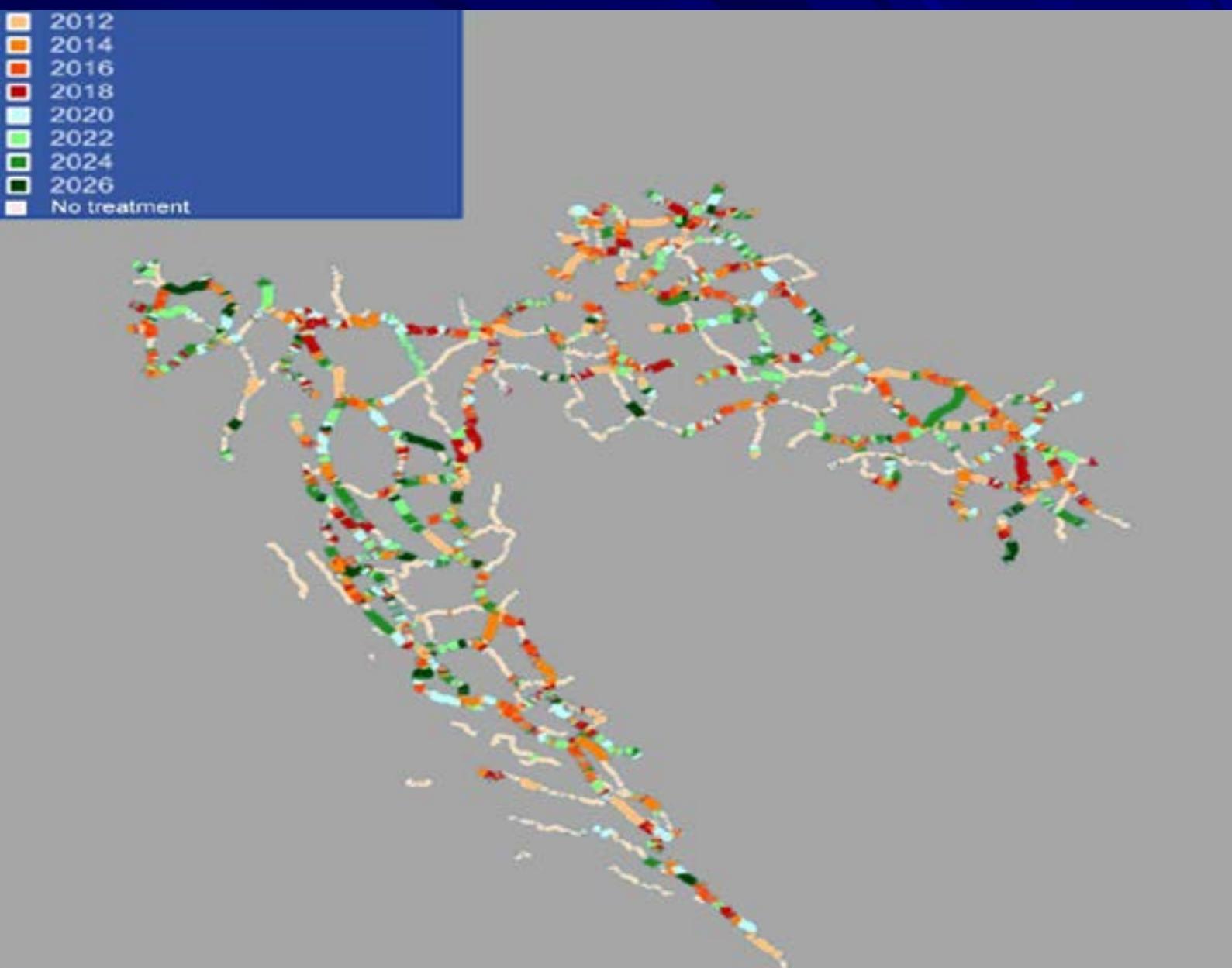
Distribucija
po vrstama
zahvata

Opcija
500 mil. kn

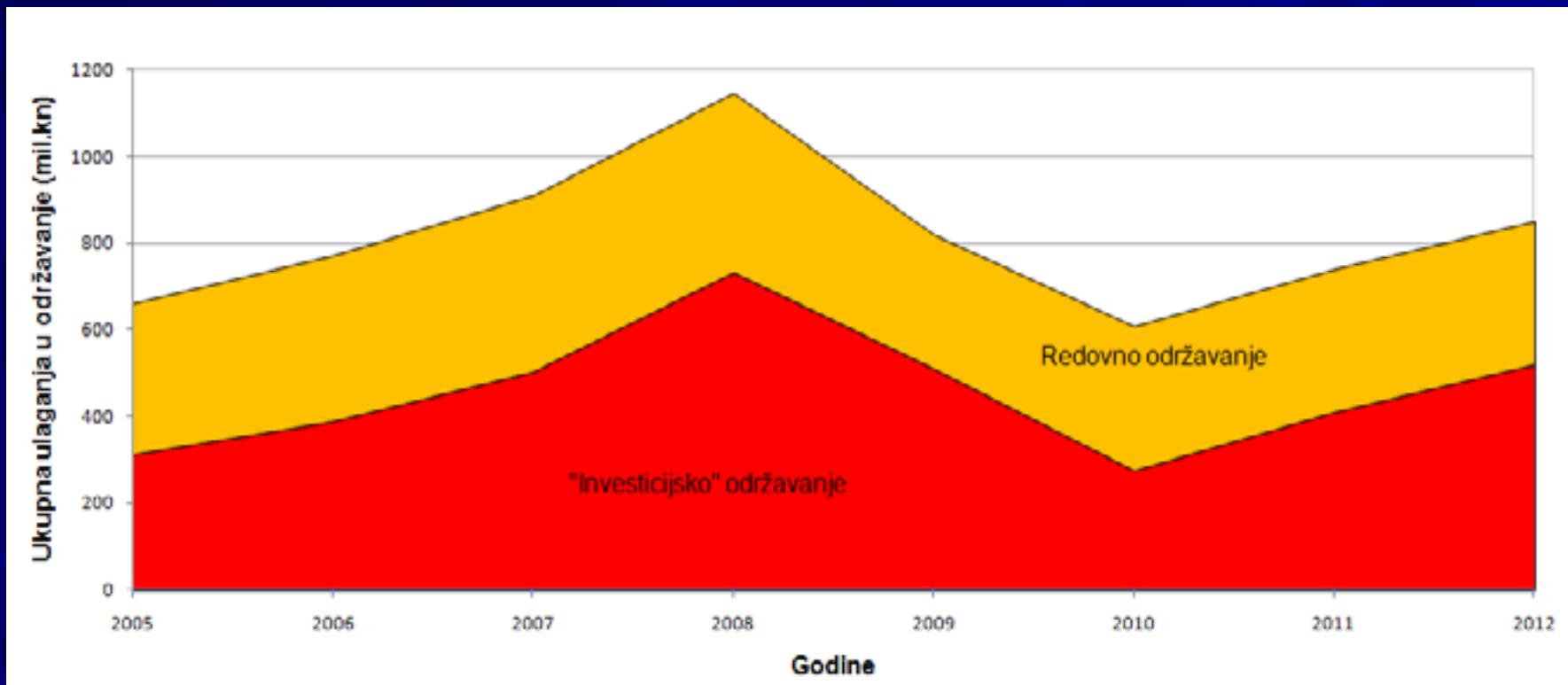

Vremenska
distribucija
zahvata

Opcija
500 mil. kn

Ulaganja u održavanje državnih cesta u razdoblju 2005. – 2012.

- Ulaganja u održavanje državnih cesta u prošlim planskim razdobljima:
  - 3,5 milijardi kuna u razdoblju 2004.- 2008.
  - 3,0 milijardi kuna u razdoblju 2009.- 2012.
- Ulaganja u “investicijsko” održavanje:
  - 1,9 milijardi kuna u razdoblju 2004.- 2008.
  - 1,7 milijardi kuna u razdoblju 2009.-2012.

Zaključci

- Potrebno je osigurati institucionalne i tehničke uvjete za učinkovit način gospodarenja
- Potrebno je značajnije povećati i osigurati dugoročnu stabilnost ulaganja u održavanje
- Za održavanje državnih cesta: izdvajati ne manje od 1,1 milijarde kuna godišnje
- Potrebno je primjenjivati smjernice dobivene sustavom gospodarenja kolnicima
- Potrebno je stalno poboljšavati SGK

Hvala na pažnji